UNIVERZITET SINGIDUNUM

Departman za poslediplomske – Master studije

POSLOVNA EKONOMIJA

Računovodstvo i revizija

MASTER RAD

RAČUNOVODSTVENO IZVEŠTAVANJE OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA U SRBIJI SA POSEBNIM OSVRTOM NA TRETMAN MERDŽERA I AKVIZICIJE

Mentor:
prof. dr Goranka Knežević

Student:
Jasmina Veličković

Br. indeksa: 400543/2011

Beograd, 2013.

SADRŽAJ

1. UVOD ..... - 3 -

1.1. Predmet istraživanja ..... - 6 -

1.2. Značaj i aktuelnosti istraživanja ..... - 6 -

1.3. Ciljevi istraživanja ..... - 7 -

1.4. Hipoteze ..... - 7 -

1.5. Metode istraživanja ..... - 8 -

1.6. Struktura rada ..... - 9 -

2. POJAM I SVRHA OSIGURANJA ..... - 10 -

2.1. Tržište osiguranja i učesnici na njemu ..... - 11 -

2.2. Trzišna vrednost osiguravajućeg društva ..... - 13 -

3. KARAKTERISTIKE RAČUNOVODSTVA OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA ..... - 14 -

3.1. Izazovi novih standarda finansijskog izveštavanja ..... - 17 -

3.2. Karakteristike finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija ..... - 19 -

3.3. MSFI 4 Ugovori o osiguranju ..... - 20 -

3.4. Bilans stanja ..... - 22 -

3.5. Bilans uspeha ..... - 27 -

3.6. Izveštaj o tokovima novčanih sredstava ..... - 29 -

4. REVIZIJA U OSIGURANJU ..... - 31 -

4.1. Vrste provera rada u osiguravajućim kompanijama ..... - 32 -

4.2. Zadaci interne i eksterne revizije ..... - 33 -

4.3. Aktuarstvo ..... - 34 -

5. ANALIZA PERFORMANSI OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA ..... - 35 -

5.1. Opšti pokazatelji efikasnosti poslovanja ..... - 35 -

5.2. Likvidnost osiguravajućih kompanija ..... - 36 -

5.3. Solventnost i Solvency II ..... - 36 -

5.4. Profitabilnost osiguravajućih kompanija ..... - 37 -

5.5. Rezerve u osiguranju ..... - 38 -

5.6. Adekvatnost rezervacije obaveza za štete (RUN OFF ANALIZA) ..... - 39 -

5.6.1. Run off analiza rezervnih šteta ..... - 39 -

5.6.2. Obelodanjivanje ..... - 40 -

5.6.3. Analiza tehničkih performansi ..... - 41 -

6. DEFINISANJE I KARAKTERISTIKE MERDŽERA I AKVIZICIJA .... - 42 -

6.1. Merdžeri ..... - 42 -

6.2. Akvizicije ..... - 44 -

7. RAČUNOVODSTVENO OBUHVATANJE POSLOVNIH KOMBINACIJA MSFI 3 ..... - 47 -

7.1. Merenje troškova poslovne kombinacije ..... - 47 -

7.2. Alokacija troškova poslovne kombinacije na stečenu imovinu, preuzete i potencijalne obaveze ..... - 48 -

7.3. Priznavanje i merenje goodwill-a ..... - 49 -

7.4. Međunarodni računovodstveni standard MRS 27 ..... - 50 -

7.5. Međunarodni računovodstveni standard MRS 28 ..... - 51 -

8. PRIMERI RAČUNOVODSTVENIH EVIDENTIRANJA SPAJANJA UZ PRIPAJANJA IZMEĐU POVEZANIH ENTITETA ..... - 52 -

9. MERDŽERI I AKVIZICIJE U OSIGURANJU ..... - 60 --60-

9.2. Aktuelni primeri iz prakse Srbije - spajanja i pripajanja ..... - 64 -

9.3. Merdžeri i akvizicije u osiguranju imovine i u osiguranju od nesrećnog slučaja ..... - 67 --67-

10. KONSOLIDACIJA U OSIGURANJU - REGIONALNI LIDERI- 70 - ZAKLJUČAK ..... - 73 -

LITERATURA ..... Error! Bookmark not defined.

1. UVOD

Sektor osiguranja u Srbiji i računovodstvo osiguranja je regulisano novim Zakonom o osiguranju i propisima Narodne banke Srbije. Sa formulisanjem novih propisa i zakonskih rešenja se počelo 2003. godine, sa ciljem da se uredi ova oblast, usaglasi sa propisima Evropske Unije i time podstakne razvoj osiguranja na zdravim osnovama. Zakon o osiguranju donet je 25.5.2004. godine i stupio je na snagu osam dana kasnije. Novim zakonom su regulisani uslovi i način obavljanja delatnosti osiguranja, kao i nadzor nad osiguranjem. Po zakonu, delatnost osiguranja čine poslovi zaključivanja i izvršavanja ugovora o osiguranju. Ovim poslovima se bave društva za osiguranje koja mogu da budu organizovana u obliku akcionarskog društva i društva za uzajamno osiguranje. Isključena je mogućnost da kompanije istovremeno obavljaju i poslove životnog i neživotnog osiguranja. Detaljno su navedene vrste životnih i neživotnih osiguranja. Za svakog člana Upravnog odbora, mora se dobiti saglasnost Narodne banke. U okviru dela koji se bavi imovinom osiguravača, definisana je struktura premije osiguranja, kao i vrste tehničkih rezervi. Za procenu svake od pojedinih vrsta rezervi je donet i dodatni propis (Odluka), kojim se do detalja regulišu načini obračuna tih rezervi. Propisano je ulaganje sredstava tehničkih rezervi i obaveza formiranja garantne rezerve. Garantnu rezervu čini zbir osnovnog kapitala, rezervi iz dobiti, neraspoređene dobiti tekuće i ranijih godina i revalorizacionih rezervi. Visina garantne rezerve i oblici ulaganja ovih sredstava su takođe obihvaćeni zakonom. Ona je poslednja linija odbrane solventnosti osiguravača.

Sva društva za osiguranje su dužna da organizuju sisteme interne kontrole i revizije. Eksterni nadzor nad poslovanjem društava je poveren Narodnoj banci Srbije. Kroz posebne izveštaje , koje su društva u obavezi da dostavljaju Narodnoj banci tromesečno, polugodišnje i godišnje, banka je u mogućnosti da provereva njihovu likvidnost, solventnost, način obračuna i adekvatnost tehničkih rezervi, poslovne politike, tarife i uslove osiguranja, način obavljanja interne revizije itd.

Najznačajnije odluke, koje je donela Narodna banka, a koje se tiču računovodstvenog prikazivanja i odmeravanja određenih kategorija su :

- Pravilnik o sadržaju i formi obrazaca finansijskih izveštaja društva za osiguranje.
- Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za društva za osiguranje.
- Odluka o sistemu internih kontrola i upravljanju rizicima.

— Odluka o načinu procenjivanja bilansnih i vanbilansnih pozicija društava za osiguranje.

Postoje i odluke o načinu obračuna tehničkih rezervi, margine solventnosti, prenosnih premija i rezervisanih šteta, matematičke rezerve i rezerve ze učešće u dobiti. Sve ove odluke su u potpunosti u skladu sa Direktivama Evropske Unije.

Osiguravajuće kompanije su po Zakonu o računovodstvu i reviziji obavezne da primenjuju međunarodne računovodstvene standarde i međunarodne standarde poslovnog izveštavanja. Sa primenom odredbi MSFI 4 počelo se 2008. godine

Takođe, da bi se približili preporukama o upravljanju rizicima , a koja su sadržana u okviru projekta Solventnost II, Narodna banka je donela sledeće smernice:

1. Transparentnost;
2. Korporativno upravljanje;
3. Tržišni rizik;
4. ALM;
5. Prevare.

Međutim, mogućnost primene svih ovih zakonskih rešenja, kao i njihova efikasnost, zavisi i od same razvijenosti sektora osiguranja. U Srbiji, situacija u sektoru osiguranja i nije bas najbolja. Mala razvijenost, visok stepen koncentracije osiguravača, visoke premije, nezadovoljavajuća disperzija rizika, nedostatak statističkih podataka neophodnih za vršenje potrebnih obračuna, su samo neki od problema.

Među poznatim korporacijskim strategijama izdvajaju se merdžeri i akvizicije (M&A) kao posebno pogodne strategije koje osiguravaju pomoć, finansiranje, kao i podršku brzo rastućim kompanijama, kupovinom i prodajom istih. Ono što je pogodno kod ove strategije jeste upravo to što se izbegava proces stvaranja nove kompanije, a samim tim i stvaranje troškova osnivanja, osiguranje određenog ugleda i privlačenje novih klijenata. Motivi za akvizicije i merdžere mogu varirati, od želje za postizanjem ekonomije obima, do vertikalne integracije i diverzifikacije i mnogobrojni su, te ih je potrebno posebno objasniti za bolje shvatanje motiva koji se kriju iza M&A.

U poslednje vreme i u osiguranju su izražena spajanja i pripajanja. Osnovni motivi fuzija u osigranju su ekonomija obima, koja se ostvaruje prodorom na inostrana tržišta (povećanjem tržišnog učešća) i proširenjem asortimana usluga i jačanje finansijske snage (korišćenjem jeftinih izvora kapitala i radne snage), što se sa svoje strane povoljno odražava na konkurentsku poziciju i ostvarenje što većeg profita.

Fuzije se vrše ne samo između osiguravajućih kompanija, već i između osiguravajućih kompanija i banke u cilju proširenja lepeze usluga. Fuzije u osiguranju se ostvaruju na različite načine, obično se manje pripajaju većim osiguravajućim kompanijama u zemlji ili u inostranstvu, njihovom kupovinom. Prednost većih fuzionisanih osiguravajućih kompanija, sa razgranatom mrežom filijala u zemlji i u inostranstvu su pored iznetih i veća efikasnost menadžmenta i primena naučno-tehničkih dostignuća u ovoj sferi delatnosti.

Spajanja u međunarodnom osiguranju su naročito izražena na Zapadu. Zapadne osiguravajuće kuće se fuzionišu i sa osiguravajućim kompanijama iz zemlje u razvoju i u tranziciji. Na taj način one osvajaju ova tržišta i korišćenjem niza pogodnosti ostvaruju što veći profit, kao osnovni motiv poslovanja.

I kod fuzija u osiguranju koriste se iste kao i kod drugih fuzija računovodstvene metode: metoda pooling of interesi (spajanja interesa) i metoda purchase of assets (kupovine imovine). Prilikom primene metode pooling of interests ne pojavljuje se goodwill (cena firme).

Ona se primenjuje u slučaju kada se druga osiguravajuća kompanija stiče uz zadržavanje prava glasa, vlasništva i kontinuiteta za određeni vremenski period. Prilikom primene metode purchase of assets kod fuzije pojavljuje se goodwill kada je nabavna cena iznad knjigovodstvene vrednosti. Otpis goodwill tokom vremena može imati negativan uticaj na zaradu po akciji.

I u oblasti osiguranja mogu biti špekulacije sa otkupom drugih osiguravajućih kompanija. To se postiže tako što se kupovina drugih od strane jačih osiguravajućih kompanija vrši pomoću uzetog kredita. On se otplaćuje iz ostvarene veće prodajne od kupovne vrednosti cele kupljene na ovakav način osiguravajuće kompanije ili samo jednog njenog dela. Na taj način se ostvaruje znatna zarada na razlici između vrednosti.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog rada je računovodstveno izveštavanje osiguravajućih kompanija u Srbiji sa posebnim osvrtom na tretman merdžera i akvizicija.

Specifičnosti računovodstva osiguravajućih kompanija u odnosu na druge uslužne kompanije uslovljena su samom prirodom njihovog poslovanja. One se ogledaju u načinu knjiženja kategorija specifičnih za osiguravajuće kompanije: premija, odštetni zahtev, preventiva, rezerve sigurnosti, garantne rezerve, matematička rezerva, ne isplaćeni odštetni zahtevi, saosiguranje i reosiguranje.

U računovodstvu osiguravajućih kompanija se primenjuju opšti principi računovodstva. Osnovni njegov zadatak je da obezbedi odgovarajuće informacije za donošenje odgovarajućih odluka specifičnih za osiguravajuće kompanije. Korisnici računovodstvenih informacija osiguravajućih kompanija su: osiguranici, banke, kreditori, dobavljači, investitori, državni organi, javnost i dr.

Posledice deregulacije i tehnološkog napretka ogledaju se, pored ostalog, i u konsolidacijama, odnosno merdžerima i akvizicijama, koji imaju za cilj povećanje tržišnog učešća. Računovodstvena i finansijska regulacija takvog poslovanja podrazumeva niz ciljeva, kao što su sigurnost i pouzdanost, adekvatnost kapitala, proces finansijskog izveštavanja zasnovan na primeni računovodstvenih standarda, korišćenje privilegija, izbegavanje zloupotreba, konkurentnost i alokaciju resursa. Računovodstveni izveštaji koji se pripremaju u skladu s time, treba da se temelje na opšte prihvaćenim računovodstvenim standardima, te dozvoljenim, odnosno, preporučenim metodama prilikom njihove izrade.

1.2. Značaj i aktuelnosti istraživanja

Uvođenje Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (IFRS) privuklo je veliku pažnju naučne i stručne javnosti u novije vreme, pre svega zahvaljujući odredbama na nivou Evropske unije o obaveznosti njihovog poštovanja. Oni menjaju način prezentovanja finansijskih izveštaja i kriterijume performansi na osnovu kojih se procenjuju, između ostalog i aktivnosti finansijskih organizacija. Suštinska promena u domenu finansijskog izveštavanja i računovodstvenih standarda za delatnost u koju spadaju osiguravajuća društva, koja je po svojoj prirodi izuzetno kompleksna, može u velikoj meri uticati na čitave nacionalne privrede, ali i globalne investicione i trgovinske aktivnosti. Promene u domenu finansijskog izveštavanja uslovljene novim računovodstvenim okvirom ne odražavaju se samo na računovodstvene aktivnosti i uvećane troškove osiguravajućih

društava, već dovode i do fundamentalnih promena u načinu obavljanja poslovanja ovih društava.

Stanje i aktivnosti u svim industrijama, primarno u SAD, ali i u drugim zemljama, iniciraju sistemske promene, koje podstiču kreiranje nove poslovne politike i zakonskih propisa i privrednog ambijenta. Takvi uslovi potiču nove procese koji osiguravaju veću stabilnost, efi kasnost i efektivnost, kroz realizaciju procesa konsolidacija, povezivanja i većoj konkurentskoj snazi učesnika tržišta. Kao rezultat toga javlja se imperativ formulisanja strategije, koja u fokusu ima upravljanje vrednošću preduzeća i održavanje stvarnog ili procenjenog stanja kroz finansijske izveštaje, koji su regulisani važećom računovodstvenom regulativom za izveštavanje. Sve veća potreba da se akcionari redovno izveštavaju, uslovila je iscrpnije pristupanje predstavljanju konsolidovanih finansijskih izveštaja. Verodostojno prezentiranje fi nansijskih izveštaja M&A (u kontekstu poslovnih kombinacija) moguće je ostvariti jedino doslednom upotrebom i primenom međunarodnih računovodstvenih standarda izveštavanja.

1.3.Ciljevi istraživanja

Naučni cilj ovog rada jeste naučna deskripcija računovodstvenog izveštavanja osiguravajućih kompanija u Srbiji sa posebnim osvrtom na tretman merdžera i akvizicija.

Društveni cilj se ogleda u pružanju određenih informacija i pojašnjenja o računovodstvu iz oblasti osiguranja potencijalnim čitaocima.

1.4. Hipoteze

U istraživanju se polazi od generalne hipoteze da je društvo za osiguranje dužno da vodi poslovne knjige, sastavlja knjigovodstvene isprave, vrednuje imovinu i obaveze, sastavlja finansijske izveštaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu i drugim propisima, poštujući pri tom računovodstvene i finansijske standarde i načela opšte računovodstvene pretpostavke ako to Zakonom o osiguranju nije drugačije propisano.

Iz ove hipoteze izvodi se niz posebnih hipoteza:

— Osiguravajuće kompanije su obavezne da sastavljaju i prezentuju godišnje finansijske izveštaje primenom Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja.

- Samo jedan od Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja se odnosi direktno na oblast osiguranja – standard broj 4 koji je posvećen ugovorima o osiguranju.
- Osiguravajuće kompanije podležu obavezi godišnje revizije.
- Društva za osiguranje imaju obavezu javne objave.
- Opšti principi računovodstva se primenjuju u računovodstvu osiguravajućih kompanija. Osnovni njegov zadatak je da obezbedi odgovarajuće informacije za donošenje odgovarajućih odluka specifičnih za osiguravajuće kompanije.
- Korisnici računovodstvenih informacija osiguravajućih kompanija su: osiguranici, banke, kreditori, dobavljači, investitori, državni organi, javnost i dr.

1.5. Metode istraživanja

Na osnovu postavljenog cilja i hipoteza ovog istraživanja odabrane su naučne metode koje će svojom kombinacijom činiti metodiku rada. Uzimajući u obzir specifičnosti proučavanog predmeta istraživanja, a u cilju zadovoljenja osnovnih metodoloških zahteva (objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost) u istraživanju su korišćene sledeće naučne metode:

- Osnovne metode: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda deskripcije i metoda komparacije;
- Opštenaučne metode: hipotetičko-dediktivnu metodu, analitičko-deduktivnu, komparativnu i statističku metodu.
- Metode prikupljanja podataka: ispitivanje i metodu analize sadžaja dokumenta.

Analiza će biti ostvarena na dva nivoa:

- Na nivou izvornih propisa Republike Srbije
- Na osnovu sekundarne analize rezultata ranijih istraživanja i adekvatne literature.

Tok analize dokumenata je tekao po sledecim fazama: 1) izučavana je prikupljena odgovarajuća literatura; 2) vršeno je formiranje predmeta i hipoteza istraživanja; 3) precizirani su pravci i dimenzije ovog rada; 4) od ukupnog broja prikupljenih dokumenata

vršena je selekcija onih koji zadovoljavaju zacrtane uslove; 5) zvanično je formiran osnovni skup i uzorak dokumenata; 6) unutar definisanog skupa dokumenata prikupljan je materijal za obradu; 7) odabrane su jedinice za analizu; 8) preciziranje indikatora analize i sama analiza (tretman) dokumenata.

1.6. Struktura rada

Rad pored uvoda, zaključka i prikaza literature, ima deset poglavlja.

Prvi deo rada obuhvata uvodni deo koji se bazira na predmetu istraživanja, njegovom značaju i aktuelnosti. Dalje su ustanovijeni ciljevi, postavljene su hipoteze, definisane metode istraživanja i dat je kratak opis strukture rada.

U drugom delu rada fokus je na pojmu i svrsi osiguranja, tržištu osiguranja i učesnicima na njemu, kao i na tržišnoj vrednosti osiguravajućeg društva.

Karakteristike računovodstva i finansijskuh izveštaja osiguravajućih kompanija, izazovi novih standarda finansijskog izveštavanja, MSFI 4 ugovori o osiguranju, odnosi se na treći deo ovog rada.

Četvrti deo obuhvata reviziju u osiguranju, kao i vrste provere rada. Prikazani su zadaci interne i eksterne revizije i obrađen je deo koji se odnosi na aktuarstvo.

Analiza performansi osiguravajućih kompanija, opšti pokazatelji efikasnosti poslovanja, likvidnost, solventnost i Solvency II, profitabilnost, odnosi se na peti deo. U petom delu je takođe prikazana Run off analiza i analiza tehničkih performansi.

Šesti deo se odnosi na definisanje i karakteristike mardžera i akvizicija.

Računovodstveno obuhvatanje poslovnih kombinacija MSFI 3, kao i međunarodno računovodstveni standardi MRS 27 i MRS 28 opisan je u sedmom delu.

Primeri računovodstvenih evidentiranja spajanja uz pripajanja između povezanih entiteta odnosi se na osmi deo.

U devetom delu fokus je na merdžere i akvizicije u osiguranju, kao i primeri spajanja i pripajanja.

Konsolidacija u osiguranju – regionalni lideri odnose se na deseti deo ovog rada.

2. POJAM I SVRHA OSIGURANJA

Svakodnevno nas okružuje neizvesnost, faktori koje ne možemo da kontrolišemo, ono što staje na put našim mogućnostima i dovodi nas u razne opasne okolnosti koje bismo najradije izbegli. Izloženi smo riziku, a toga smo manje ili više svesni. Osiguranje predstavlja udruživanje svih onih koji su izloženi istoj opasnosti, odnosno riziku. Ono nam omogućuje pokriće rizika, pruža nam sigurnost.

Osiguranje je društvena delatnost **koja obezbeđuje ekonomsku zaštitu osiguranicima, pravnim i fizičkim licima, od štetnih dejstava i poremećaja do kojih dolazi nastankom osiguranog slučaja ili ostvarenjem osiguranog rizika.**

Osiguranje u najširem smislu znači " zaštititi imovinske interese fizičkih i pravnih lica, prilikom realizacije rizika, odnosno nastupanje osiguranog slučaja, na račun fondova osiguranja formiranih naplatom premije od tih lica."[1] Pored toga osiguranje je "instrument kojim pojedinac zamenjuje mali određeni iznos (premije) za veliki neizvesni finansijski gubitak (neizvesnost od koje se osiguravamo) koji bi postojao da nema osiguranja."[2] Zakon o osiguranju, donet 2004. godine, delatnost osiguranja definiše kao " zaključivanje i izvršavanje ugovora o osiguranju i preduzimanju mere za sprečavanja i suzbijanje rizika koji ugrožavaju osiguranu imovinu i lica."[3]

Značaj osiguranja je u tome što otvara nova radna mesta, omogućava akumuliranje kapitala koji predstavlja gorivo za funkcionisanje tržišta, obezbeđuje pojedincima i preduzećima dohodak i finansijsku sigurnost, snižava troškove prirodnih katastrofa, kao što su poplave, zemljotresi. Jasno je da osiguranje podstiče ekonomski razvoj i to radi na bazi svojih funkcija, od kojih su glavne da pomaže finansijsku stabilnost obeštećujući preduzeća i pojedince koji su pretrpeli gubitke, kroz socijalnu funkciju štiteći ljude i njihovu imovinu i funkcijom pospešivanja razmene i trgovine, jer uspeh na tržištu danas imaju kompanije čije je poslovanje osigurano. Sama delatnost osiguranja obuhvata poslove osiguranja, poslove reosiguranja i poslove saosiguranja, kao i poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja.

Ključnu ulogu u osiguranju i poslovima osiguranja imaju osiguravajuće kompanije. One preuzimaju obavezu zaštite osiguranika od rizika. Delatnosti osiguranja obavljaju osiguravajuće kompanije koje su dobile dozvolu nadležnog organa za obavljanje te

[1] Kočević J., Šulejić P., (2006),Osiguranje, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 38
[2] Vaughan E., Vaughan T., (2002),Osnove osiguranja i upravljanje rizicima, MATE, Zagreb., str. 35
[3] Zakon o osiguranju imovine i lica, Službeni glasnik RS br. 55/2004

delatnosti i tu delatnost moraju da obavljaju u skladu sa poslovnim običajima i poslovnom etikom.

Poslovno okruženje osiguravajućih kompanija se dosta promenilo poslednjih nekoliko godina, pre svega na međunarodnom nivou, a pogotovo na nacionalnom planu. Na nacionalnom planu se puno radi na regulaciji poslovanja osiguravajućih kompanija, nadzora nad njihovim poslovanjem i finansijskim izveštavanjem, gde se zahteva primena međunarodnih računovodstvenih standarda i međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja, kao i principa adekvatnosti kapitala u svetlu solventnosti i kapitala baziranog na riziku. Takođe, na našem tržištu osiguranja pored dominacije kompanije kao što je "DUNAV" osiguranje, sve prisutnije su inostrane osiguravajuće kompanije koje su sa sobom donele novu i drugačiju praksu poslovanja i iznele nove izazove za postojeće kompanije. Na međunarodnom planu susrećemo se sa brojnim fuzijama i preuzimanjima u oblasti osiguranja sa dominacijom malog broja globalnih osiguravajućih kompanija. Osiguravajuće kompanje moraju da se bore za osiguranike, koji su sve izbirljiviji, za to moraju da imaju dobre i dobro razrađene strategije, kvalitetan menadžment i zaposlene orijentisane na potrebe osigurnika. Takođe, osiguravajuće kompanije su značajni učesnici na finansijskom tržištu, berzama širom sveta, gde nastupaju kao izuzetno oprezni investitori koji su okrenuti hartijama od vrednosti visokog rejtnga, što je, između ostalog, posledica prirode njihvog primarnog posla. One su suočene sa ograničenim resursima i za njih konkurišu sa kompanijama iz drugih oblasti.

2.1. Tržište osiguranja i učesnici na njemu

Tržište osiguranja je počelo da se razvija šezdesetih godina prošlog veka kada je zapaženo postepeno povećanje učešća institucionalnih investitora u ukupnoj finansijskoj imovini.

Tržište osiguranja predstavlja deo ukupnog tržišta i obuhvata nekoliko grupa učesnika, slojevite odnose između njih, tehnička i institucionalna rešenja koja omogućavaju njegov rad. Obeležje tržišta osiguranja je velika uređenost, što podrazumeva postojanje često strogih pravila ponašanja. Na njemu se razmenjuju posebne osiguravajuće usluge. Uticaj odnosa između ponude i tražnje samo je jedan od brojnih činilaca koji određuju cenu polise.

Na ovom tržištu nalaze se kao učesnici:[4]

- prodavci – osiguravači koji pružaju osiguravajuću zaštiti.
- kupci – platežno sposobni ugovarači osiguranja, odnosno osiguranici.
- posrednici i zastupnici – pojavljuju se između prodavaca i kupaca osiguranja.
- ostali učesnici koji se po pravilu ne pojavljuju neposredno u ugovorenim odnosima, ali u većoj ili manjoj meri opredeljuju rad tržišta osiguranja. U ovu grupu ubrajaju se vladine ustanove, udruženja osiguravača, privredne komore, instituti i fakulteti.

Veličina tržišta osiguranja zemlje ili nekog drugog područja može se meriti: obračunatom godišnjom premijom, učešćem premije u bruto domaćem proizvodu, visinom premije osiguranja po stanovniku, brojnošću vrsta osiguranja u ponudi, brojem sklopljenih ugovora, brojem ugovarača osiguranja i drugim pokazateljima.

Tokom poslednjih dvadesetak godina tržišta osiguranja su se iz osnova izmenila. Kao najvaznije promene možemo navesti: uvećanje ustanova i poslovanja, smanjivanje propisa, ublažavanje ograničenja, pojava elektronske trgovine, razvoj banke – osiguranja, nastajanje novih opasnosti za koje se traži osiguravajuće pokriće. Ova kretanja postavljaju pred osiguravače nove izazove.

U Srbiju u 2011. godini posluje 27 društava za osiguranje, od kojih je, posmatrano prema istom periodu prethodne godine, jedno novoosnovano i to za obavljanje poslova neživotnih osiguranja. Isključivo poslovima osiguranja bavi se 23 društva, dok poslovima reosiguranja 4 društva. Od društava koja se bave poslovima osiguranja isključivo životnim osiguranjem bavi se sedam društava, isključivo neživotnim osiguranjem deset društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem šest društava.

Posmatrano prema vlasničkoj strukturi kapitala od 27 društva za osiguranje 20 je u većinskom stranom vlasništvu, a 7 društava je u domaćem.

Ulaskom na tržište i dobijanjem green field licenci (12 od 2005. godine) društva za osiguranje u stranom vlasništvu u trećem tromesečju 2011. godine beleže, kao i ranije, preovlađujuće učešće u premiji životnih osiguranja sa 91,8%, premiji neživotnih osiguranja sa 59,3%, ukupnoj imovini sa 66,8% kao i u broju zaposlenih sa 65,4%.

[4] **Renovica R.,(2010),Tehnologija osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 73**

Osim društava za osiguranje na tržištu posluje i: 18 banaka, 80 pravnih lica, 111 preduzetnika, dok je certifikat za zastupanje odnosno posredovanje dobilo 12.598 fizičkih lica.[5]

2.2. Trzišna vrednost osiguravajućeg društva

Tržišna vrednost osiguravajućeg društva može se posmatrati sa nekoliko stanovišta:[6]

- Vrednost imovine s cenom koja se može ostvariti u redovnom kupoprodajnom postupku. Tada je reč o veličini koja predstavlja ishod dogovora zainteresovanih strana i njihove pregovaračke snage. Dobar primer je prodaja oko 83% vlasništva srpskog društva za osiguranje „DDOR Novi Sad“ italijanskom osiguravaču „Fondijarija SAI“ krajem 2007. godine. Postignuta cena iznosila je 220.miliona evra, a sa kupcem su pregovarali država kao većinski vlasnik i nekoliko preduzeća najvećih suvlasnika.[7]
- Akcije osiguravajućeg društva koje se prodaju na berzi kao organizovanom tržištu kapitala jasno su merilo vrednosti preduzeća. Njihovu cenu određuju složeni odnosi ponude i tražnje, očekivanje daljeg razvoja društva u osiguranje, brojni drugi privredni ali i politički činioci.
- Visina premije osiguranja kao ključne prihodne stavke koju ostvaruje društvo značajno opredeljuje njegovu tržišnu vrednost.

Na tržišnu vrednost društva za osiguranje temeljno utiče vrednost njegove imovine tj. stvari i prava kojima raspolaže. Imovina društva može se podeliti na **vidljivu i nevidljivu.**[8]

Vidljivu imovinu, tj.vidljivi kapital sačinjavaju:

- Fizička imovina (nekretnine – poslovne zgrade i zemljište, zalihe i oprema);
- Novac (gotovina u banci i blagajni, potraživanja, novčana ulaganja).

Vidljiva imovina društva za osiguranje iskazuje se po knjigovodstvenoj vrednosti. Sadašnju vrednost ove imovine opredeljuje njena nabavna odnosno revalorizovana

[5] Sektor osiguranja u Srbiji, Izveštaj za 2011. godinu, str. 2 i 3
[6] Ekonomski rečnik(2006), Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str. 429-430
[7] Uzelac N., (2007),Tržišne posledice privatizacije u sektoru finansijskih usluga Srbije-primer osiguranja DDOR Novi Sad Finansije, bankarstvo, revizija osiguranja, str 14.
[8] Renovica R.,(2010) Tehnologija osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 94

vrednost. Vidljiva imovina se deli na stalnu i obrtnu. Vek trajanja stalne imovine je duži od godinu dana. Ona se nabavlja radi dugoročne upotrebe i obezbeđenja trajnog pružanja usluga osiguranja. Tekuća ili obrtna imovina je kratkotrajna i može se preobraziti u novac u roku do najviše godinu dana. U nju spadaju: gotovina, zalihe, kratkoročna potraživanja i brzo unovčiva ulaganja

U **nevidljivu imovinu** spadaju:

- Ljudski kapital (sposobnost, znanje, veštine, iskustvo, prilagodljivost...)
- Upravljački kapital (način rukovođenja, ustrojstvo preduzeća, primena računarske tehnologije, ugled društva i njegovih usluga u javnosti, stečena prava umne svojine).
- Potrošački kapital podrazumeva izgrađenost uzajamnog odnosa između društva za osiguranje i osiguranika, kao i baza podataka o strankama.

Nevidljiva imovina predstavlja ključni izvor razvoja preduzeća u savremenoj svetskoj privredi. Često je skrivena i njena vrednost se ne može uvek lako ustanoviti. Smatra se da je vrednost nevidljive movine u proseku tri puta viša od knjigovodstvene vrednosti preduzeća.

Nevidljiva imovina je glavni pokazatelj tržišne vrednosti društva za osiguranje zato što predstavlja izvor dugoročnog rasta dobitka. Od velikog značaja za svako društvo je prepoznavanje, ispravno vrednovanje i učinkovito upravljanje nevidljivom imovinom. Vrednost ove imovine je nužno uneti i u godišnji izveštaj društva.

2. KARAKTERISTIKE RAČUNOVODSTVA OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA

Osnovna karakteristika računovodstva je obezbediti odgovarajuće informacije za donošenje odgovarajućih odluka specifičnih za društva za osiguranje.

Korisnici računovodstvenih informacija su: osiguranici, drugi osiguravači, kreditori, dobavljači, investitori, akcionari, državni organi, javnost i dr.

Specifične karakteristike:[9]

- Tipične poslovne transakcije: naplata premije osiguranja, isplata naknada iz osiguranja, troškovi preventive, matematička rezerva, troškovi sprovođenja osiguranja, nezarađena (preneta) premija, isplata premije reosiguranja i dr.

[9] **Lukić R., (2006), Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 33**

— Specifičnosti računovodstva osiguravajućih društava: struktura prihoda, rashoda i profita, metodologija utvrđivanja prihoda, rashoda i profita
— Računi vremenskih razgraničenja – koriste se za razgraničenje premija osiguranja, odštetnih zahteva i troškova akvizicije u skladu sa računovodstvenim principom sučeljavanja – po pripadajućim obračunskim periodima.

Struktura prihoda osiguravajućih kompanija je specifična i različita u odnosu na strukturu drugih kompanija. Ona proizilaze iz razlika u karakteru poslovanja. U prihode osiguravajućih kompanija spadaju : premija, kamata i ostali prihodi.

Premija je cena osiguranja, ona je izvor sredstava osiguravajućeg fonda.

Može se posmatrati kao:[10]

1. neto premija (čista, teorijska, tehnička premija) – vrednost rizika;
2. bruto premija (ukupna, tarifna, komercijalna premija) – neto premija uvećana za bruto dodatak.

Neto premija osiguranja treba da je tolika da se iz nje mogu pokriti tačno sve isplate iz osiguravajućeg fonda po osnovu naknade troškova obnove imovine uništene dejstvom prirodnih sila, odnosno sve isplate osiguranih suma od nesrećnih slučajeva.

Utvrđuje se statističkim putem, a određuju je:

1. rizik,
2. suma osiguranja,
3. trajanje osiguranja,
4. kamata.

Bruto premija = neto premija + bruto dodatak (služi za nadoknadu troškova sprovođenja osiguranja)

U praksi naših društava za osiguranje se sastoji iz: funkcionalne premije, tehničke premije, doprinosa za preventive, režijskog dodatka.

Po pravilu se plaća unapred, odjednom (miza) ili u više rata i klasifikuje se na:

— zarađenu – prihod tekućeg obračunskog perioda;
— nezarađenu – prihod budućih obračunskih perioda.

[10] Isto delo, str. 34.

Knjiži se kao i svaki drugi prihod, za iznos BP zadužuje se račun "Potraživanja premije osiguranja", a odobrava se račun "Prihodi od premije osiguranja".

Na usluge osiguranja se plaća porez na promet, osnovicu obračuna čini režijski dodatak, a knjiži se tako što se zadužuje račun "Potraživanja premije osiguranja", a odobrava se račun "Obaveze po osnovu poreza na promet usluga osiguranja", porez na promet plaća osiguranik. Osnovni dokument na osnovu kog se vrši knjiženje premije jeste ispostavljena faktura osiguranicima.[11]

Prihodi od plasmana sredstava fonda osiguranja

To su prihodi koji nastaju investiranjem sredstava matematičke rezerve koja društva za osiguranje investiraju u kupovinu akcija i obveznica kao dugoročnih finansijskih instrumenata, i po tom osnovu ostvaruju značajne prihode od kamata i dividendi.

Društva za osiguranje u tom smislu postaju značajni "institucionalni investitori" na finansijskom tržištu.

Ostali prihodi društva za osiguranje

U ostale prihode spadaju: prihodi od posredovanja i zastupanja u osiguranju, ostali prihodi od finansijskih investicija, vanredni prihodi, prihodi od revalorizacionih rezervi, pozitivne kursne razlike, prihodi od obavljanja drugih sporednih ali komplementarnih delatnosti i dr.

Struktura rashoda osiguravajućih kompanija

U rashode osiguravajućih kompanija spadaju:[12]

- odštete (naknade), sa najvećim učešćem u strukturi rashoda,
- troškovi preventive,
- troškovi sprovođenja osiguranja,
- troškovi rezervisanja šteta,
- troškovi izdvajanja iz bruto premije za matematičku rezervu osiguranja života,
- plaćene premije reosiguranja,
- i ostali rashodi.

Struktura profita osiguravajućih kompanija:[13]

[11] **Isto delo, str. 37.**
[12] **Isto delo, str. 39.**

— ukupni prihodi > ukupni rashodi→ profit;
— ukupni prihodi < ukupni rashodi → gubitak;
— struktura profita osiguravajućih kompanija je specifična zbog načina poslovanja.

Profit osiguravajućih kompanija sastoji se iz:

1. osiguranja (imovine i života);
2. kamate po osnovu plasmana sredstava fonda osiguranja;
3. drugih investicionih aktivnosti (izvora prihoda).

Strukturu profita osiguravajuće kompanije čine :

1. profiti iz osiguranja:

profit iz osiguranja = (zarađena premija – plaćeni odštetni zahtevi) + kamate + dividende od plasmana sredstava fonda osiguranja

2. ostali profiti:

— dohodak od ostalih investicija;
— profiti proistekli obavljanjem aktivnosti koje nisu tipične za osiguranje (npr. neto zarada od izdavanja slobodnog poslovnog prostora).

Profit podleže oporezivanju. Profit se raspodeljuje na:

— dividend;
— zadržanu zaradu (kod a.d.).

3.1. Izazovi novih standarda finansijskog izveštavanja

— Evropska Komisija zahteva da sve osiguravajuće kompanije iz Evropske unije od 2005. godine primenjuju međunarodne računovodstvene i standarde finansijskog izveštavanja, što se odražava i u domenu rezervisanja za štete.
— Međunarodni standard finansijskog izveštavanja IFRS 4 pruža smernice za računovodstvo ugovora o osiguranju.

[13] **Isto delo, str. 55.**

— Generalna namera je bila da se kompanijama dozvoli da koriste postojeće računovodstvene politike, uz izvesne modifikacije.

Ključne promene u računovostvenoj praksi u domenu rezervisanja za štete obuhvataju sledeće:[14]

- rezerve za katastrofalne štete (catastrophe provisions) u budućnosti izvan perioda koji je pokriven postojećim ugovorima o osiguranju nisu dozvoljene;
- rezerve za pokriće slučajnih fluktuacija šteta (claim equalization provisions) nisu dozvoljene;
- zahteva se prepoznavanje i priznavanje budućih šteta, i njihovo uključivanje u analizu budućih novčanih tokova;
- pozicije pasive moraju biti prikazane zajedno sa efektima iz reosiguranja, dok se pozicije aktive prikazuju odvojeno od efekata iz reosiguranja.
- Međunarodni odbor za računovodstvene standarde je nametnuo obavezu fer vrednovanja kako imovine, tako i obaveza osiguravajućih kompanija.
- Utvrđivanje fer vrednosti obaveza u neživotnom osiguranju podrazumeva diskontovanje očekivanih budućih neto novčanih tokova primenom bezrizične diskontne stope.
- LAT (Liability Adequacy Test) proverava da li je obaveza iz osiguranja na određeni dan vrednovanja dovoljna za pokriće očekivanih budućih isplata šteta.
- Pri tome se pod obavezom iz osiguranja podrazumevaju rezerve za štete i nezarađene (prenosne) premije, odloženi akvizicioni troškovi (ako ih ima) i nematerijalna ulaganja.
- Pored izbora odgovarajuće diskontne stope, posebno pitanje predstavlja računovodstveni tretman diskontovanih rezervi za štete, koje se javljaju u skladu sa savremenim zahtevima regulatornih organa.
- Konačno plaćene štete će biti priznate u finansijskim izveštajima po njihovoj nominalnoj vrednosti, koja je naravno veća od diskontovane vrednosti rezervi.

[14] **Kočović J. Ppt prezentacija: Rezerve u osiguranju praktičan primer**

- Računovodstvenim sistemom mora biti rešeno pitanje porasta rezervi usled vremenske vrednosti novca.

3.2. Karakteristike finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija

Finansijski izveštaji se pojavljuju u obliku obrazaca, u kojima se iskazuje poslovanje preduzeća. Finansijski izveštaji su:

— bilans stanja,

— bilans uspeha,

— izveštaj o promenama na kapitalu,

— izveštaj o tokovima gotovine i

— napomene.

Sadržina pojedinih finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija je specifična u odnosu na sadržinu istih kod drugih kompanija.

MSFI 4 (Međunarodni standard finansijskog izveštavanja) precizira i definiše set izveštaja i način njihovog sastavljanja jedne osiguravajuće kompanije.

Pojam analize finansijskih izveštaja se može definisati kao proces, gde se posmatraju, ispituju i ocenjuju procesi koji su se dogodili u preduzeću, i koji se nalaze sažeti u finansijskim izveštajima. Finansijski izveštaji predstavljaju predmet analize finansijskih izveštaja.

Korisnici računovodstvenih informacija dobijenih analizom finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija su: vrhovni menadžment, finansijski menadžment, zaposleni u osiguravajućoj kompaniji, akcionari, reosiguravači, osiguranici, država i njene institucije, strukovno udruženje, investitori, zajmodavci, dobavljači, šira javnost i računovodstvena revizija.[15]

Finansijski izveštaji prikazuju stanje preduzeća, odnosno pružaju informacije o finansijskom položaju, promenama na kapitalu, uspešnosti i novčanim tokovima, i kao takvi predstavljaju funkcionalnu i vremenski zaokruženu celinu poslovnih procesa koji su se dogodili.

[15] **Lukić R., (2006),Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 63**

3.3. MSFI 4 Ugovori o osiguranju

MSFI 4, odobren je od strane IASB-a 2004. a postao primjenljiv na finansijske izveštaje od 01.01.2005.

Sve do izdavanja ovog standarda nije postojao ni jedan MRS koji se neposredno bavio Ugovorima o osiguranju, a posmatrano po zemljama, postojalo je – i dalje postoji različito računovodstveno obuhvatanje Ugovora o osiguranju.

Standard je objavljen da bi se izvršila poboljšanja u računovodstvenoj praksi obuhvatanja ugovora o osiguranju; i da bi se zahtevalo od svakog privrednog subjekta koji zaključuje ugovore o osiguranju da obelodanjuje informacije o tim ugovorima.

Osnovna obeležja MSFI-a[16]

- Standard se primjenjuje u računovodstvu osiguravača:

— na sve ugovore o osiguranju i reosiguranju koje on zaključi kao osigurivač odnosno reosigurivač,

— ugovore o reosiguranju koje on (u svojstvu cedenta) zaključuje sa svojim reosiguravačem.

Standard se ne odnosi na druga sredstva i obaveze osiguravača uključujući i finansijska sredstva i obaveze

Stadard se ne primjenjuje u računovodstvu osiguranika.

- U vezi sa izborom računovodstvenih politika za Ugovore o osiguranju Standard:

— zabranjuje računovodstvenu politiku koja po osnovu Ugovora o osiguranju zahteva formiranje rezervisanja za obavezu koja nije postojala na datum bilansa,

— zahteva proveru adekvatnosti priznatih obaveza u vezi sa poslovima osiguranja i proveru obezvređenosti reosiguranih sredstava,

— zahteva od osiguravača da u bilansu stanja prizna obaveze po osnovu Ugovora o osiguranju sve dok one postoje, i da ih prikaže bez prebijanja sa njima pripadajućim pravima.

[16] **www.mfin.gov.rs**

- prema ovom MSFI-u,osiguravač je prilikom izbora računovodstvenih politika vezanih za ugovore o osiguranju privremeno oslobođen nekih obaveza koje proizilaze iz zahteva drugih MSFI-a.
- MSFI dozvoljava osiguravaču da promeni svoju računovodstvenu politiku vezanu za ugovore o osiguranju samo ako, kao rezultat te promene,njegovi finansijskih izveštaji pružaju relevantniju, ali ne manje pouzdanu informaciju.
- MSFI dopušta uvođenje računovodstvene politike koja uključuje vrednovanje iskazanih obaveza osiguranja, dosledno, za svako razdoblje, kako bi se uzele u obzir tekuće tržišne kamatne stope.
- Osiguravač ne mora menjati svoje računovodstvene politike vezane za ugovore o osiguranju kako bi eliminisao preveliku opreznost.
- postoji pretpostavka, koja se može osporiti, da će finansijski izveštaji osiguravača postati manje relevantni i pouzdani ako osiguravač, pri vrednovanju ugovora o osiguranju, uvede računovodstvenu politiku koja odražava buduće prinose na ulaganje.
- kada neki osiguravač menja svoje računovodstvene politike vezane za obaveze osiguranja, on može reklasifikovati neka ili sva sredstva po fer vrednosti tj.iskazati promene njihove vrednosti preko bilansa uspeha.
- ovaj MSFI zahteva objavljivanje kako bi korisnici bolje razumeli: iznose u finansijskim izveštajima osiguravača koji proizilaze iz ugovora o osiguranju iznos, vremenski raspored i neizvesnost budućih novčanih tokova od ugovora o osiguranju.
- subjekti trebaju primenjivati ovaj MSFI na godišnja razdoblja.

3.4. Bilans stanja

Bilans stanja predstavlja trenutno stanje preduzeća na određeni dan. U njemu su prikazani veličina i struktura sredstava, kao i izvori finansiranja, odnosno aktiva i pasiva. Sastavlja se tačno na određeni dan (31.12. tekuće godine).[17]

Bilans stanja osiguravajućih kompanija bitno se razlikuje od strukture aktive i izvora finansiranja drugih kompanija.

Bilans stanja osiguravajuće kompanije naziva se i bilansnom imovinom. Ova imovina pruža sigurnost osiguranicima u mogućnost izvršenja obaveza osiguravača.

Na osnovu pozicija iz bilansa stanja procenjuje se izloženost finansijskom i operativnom riziku, kao i riziku underwriting-a (preuzimanja rizika). Takođe bilans stanja služi za procenu solventnosti osiguravajuće kompanije.

Specifičnosti pozicija aktive i pasive osiguravajućih kompanija:[18]

- Na klasi 0 kontnog plana osiguravajućih kompanija evidentiraju se stalna sredstva i računovodstvo osiguravajućih kompanija ne poznaje nikakvu specifičnost u odnosu na uobičajenu računovodstvenu praksu.
- Na klasi 1 kontnog plana evidentiraju se zalihe i osnovna specifičnost računovodstva osiguravajuće kompanije ogleda se u postojanju tzv. “stroge evidencije” obrazaca, odnosno svih polisa osiguranja. Polise osiguranja predstavljaju de facto robu osiguravajuće kompanije i revizor ispituje ovu “strogu evidenciju” (početno stanje, primljeni obrasci, izdati obrasci, vraćeni neutrošeni obrasci i sl.)
- U situaciji kada osiguravajuća kompanija preuzima vlasništvo nad ostacima osiguranih oštećenih stvari, tada se ona knjiže na kontu klase 13 koji pripada zalihama. Vrednost ovih zaliha se procenjuje po fer tržišnoj vrednosti što je u skladu sa MRS 2.
- Na zalihama se takođe iskazuje vrednost stalnih sredstava namenjenih prodaji i to na računima klase 14.

Na kontima klase 15 iskazuju se dati avansi. Npr. Ukoliko se avansno isplati iznos posredniku osiguranja, tada to vidimo na klasi 15, odnosno u okviru zaliha.

Kratkoročna potraživanja i plasmani:

[17] **Žarkovic N.,(2008.), Ekonomika osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.128**
[18] **Minić B. Ppt prezentacija: Finansijski izveštaji i kontni plan osiguravajućih kompanija**

— Na klasi 2 kontnog plana prikazuju se kratkoročna potraživanja i plasmani.
— Potraživanja se formiraju po osnovu nenaplaćene premije osiguranja, saosiguranja i reosiguranja kako za oblike životnog osiguranja tako i za osiguranje imovine. Takođe posebno se evidentiraju potraživanja od inostranih pravnih i fizičkih lica.
— U okviru posebnih računa vode se ostala potraživanja kao što su: potraživanja za isplaćenu štetu od lica odgovornog za štetu, potraživanja od zaposlenih i sl.
— Na računima grupe 23 iskazuju se deponovana i uložena sredstva, i ostali kratkoročni plasmani sa rokom dospeća godinu dana. Društva su dužna da obezbede posebnu analitičku evidenciju za životna i neživotna osiguranja.

Aktivna vremenska razgraničenja:

— Osiguravajuća kompanija obračuna prihod, ali nije ga fakturisala. Ovo ne može biti potraživanje, već se knjiži na kontima grupe 27, odnosno AVR.
— Drugi slučaj knjiženja AVR su unapred obračunati troškovi koji se odnose na naredni obračunski period.
— Prenosna premija koja pada na teret reosiguravača ili saosiguravača predstavlja AVR.

Kapital osiguravajuće kompanije:

— Kapital se često definiše kao rezidualna vrednost aktive i obaveza osiguravajuće kompanije, ipak kapital je mnogo složenija i značajnija kategorija. On predstavlja “vazdušni jastuk” osiguravajuće kompanije i zato su standardi solventnosti bazirani na adekvatnosti kapitala.
— Nama je od značaja tzv. adekvatnost kapitala bazirana na riziku.
— Kapital se sastoji od:
  - Osnovni upisani (uplaćeni) kapital
  - Zakonske i statutorne rezerve
  - Revalorizacione rezerve
  - Neraspoređeni dobitak iz ranijih godina i tekuće godine
  - Ostali dobici (gubici)

Obaveze osiguravajuće kompanije:

— Najznačajnija kategorija Bilansa stanja

— Unapred poznate i procenjene. Obaveza čiji iznos i rok dospeća ne znamo sa sigurnošću predstvalja rezervisanje.
— Najveći deo pasive odnosi se na različite oblike rezervisanja koja delimo na:
  - Matematičku rezervu životnih osiguranja
  - Rezervisanja za učešće u dobitku
  - Rezervisanje za izravnanje rizika
  - Rezervisanja za naknade i beneficije zaposlenih
  - Ostala dugoročna rezervisanja
— Rezervisanja se u kontnom planu osiguravajuće kompanije vode na klasi 4, grupa 40. Kao kontra stavka rezervisanja knjiže se rashodi.
— Rezervisanja procenjuju ovlašćeni aktuari i time štite interese: osiguranika, tržišta osiguranja i dobre prakse. Ukoliko su rezervisanja adekvatno procenjena, čak i u slučaju stečaja osiguravajuće kompanije, odštetni zahtevi osiguranika biće isplaćeni.

Obaveze po osnovu šteta:

— Sa aktuarskog aspekta bitan pokazatelj je i ukupan iznos obaveza po osnovu šteta, koji se beleži na grupi 43 kontnog plana osiguravajuće kompanije. Na potražnoj strani računa ove grupe knjiže se likvidirani odštetni zahtevi, neposredno posle izvršene likvidacije, na osnovu odgovarajućeg knjigovodstvenog dokumenta, a na teret računa rashoda. Na dugovnoj strani računa ove grupe knjiže se obaveze isplaćene po osnovu odštetnih zahteva, odnosno udela u štetama.
— Kompanija je dužna da vodi i evidenciju šteta koja sadrži: broj štete, broj polise, period trajanja osiguranja, datum nastanka štete, datum prijave štete, vrstu osiguranja, datum podnošenja zahteva za nadoknadu štete, datum kompletiranja zahteva za nadoknadu štete, iznos štete, uzrok nastanka štete, vrstu štete, korisnika osiguranja, datum likvidacije štete, datum isplate štete i status štete.

Pasivna vremenska razgraničenja

— Grupa 49 – PVR. Na ovoj grupi obuhvataju se unapred naplaćeni ili obračunati prihodi koji se odnose na budući period (prenosne premije),

kratkoročna rezervisanja (servisirane štete), obračunati troškovi koji nisu fakturisani i ostala razgraničenja.

- Deo premije za koji se utvrđuje finansijski rezultat a pripada narednom obračunskom periodu iskazuje se na PVR i za taj iznos se smanjuju prihodi od premije.
- Na PVR se knjiže i nastale prijavljene i neprijavljene štete koje nisu likvidirane do dana sastavljanja bilansa (kraj godine). Kao kontra stavka tangiraju se prihodi, ili rashodi.
- Obračunati doprinos za preventivu i njegovo korišćenje se knjiže takođe na PVR.

Kratkoročne i dugoročne obaveze:

- Od ostalih obaveza osiguravajuće kompanije izdvajamo: kratkoročni krediti, kratkoročne HoV, obaveze prema zaposlenima, dugoročni krediti, dugoročne HoV, finansijski lizing
- Kod ovih obaveza skoro ne postoji nikakva specifičnost u odnosu na tradicionalno knjigovodstvo.

Karakteristike bilansa stanja su:[19]

- Značajno učešće investicija u strukturi aktive, jer su one bitni institucionalni investitori na finansijskom tržišta
- Značajno učešće obaveza prema osiguranicima u strukturi pasive
- Dve značajne pozicije pasive su:nezarađena premija i neisplaćeni odštetni zahtevi.

[19] **Lukić R., (2006),Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 65**

Tabela 1.

Zbirni bilans stanja osiguravajućih društava (u 000 dinara)

VRSTA RAČUNA	**2010. godina**	**2009. godina**
AKTIVA		
A STALNA IMOVINA- ULAGANJA	**35,236,990**	**30,104,386**
I NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	0	0
II NEMATERIJALNA ULAGANJA (IMOVINA)	670,801	602,366
III GUDVIL (GOODWILL)	0	0
IV NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA	19,083,825	12,964,531
V DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI	15,482,364	16,537,489
B OBRTNA IMAOVINA- POTRAŽIVANJA	**49,570,432**	**40,519,629**
I ZALIHE	628,721	141,997
II STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJA SE OBUSTAVLJA	159,678	168,73
III KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA	48,613,337	40,037,917
IV ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	168,696	170,977
V POSLOVNA IMOVINA	**84,807,422**	**70,624,015**
G GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	**0**	**0**
D UKUPNA AKTIVA	**84,807,422**	**70,624,015**
D **VANBILANSNA AKTIVA**	**1,299,707**	**541,258**
PASIVA		
A KAPITAL I REZERVE	**25,323,920**	**24,671,840**
I OSNOVNI I OSTALI KAPITAL	20,620,845	18,908,988
II NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	0	0
III REZERVE	1,623,098	1,117,254
IV REVOLARIZACIONE REZERVE	4,248,788	2,182,969
V NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	524,675	/
VI NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	2,742,706	/
VII NERASPOREĐENA DOBIT	3,346,628	4,138,725
VIII GUBITAK DO VISINE KAPITALA	2,297,408	1,676,096
IX OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE	0	0
B REZERVISANJA I OBAVEZE	**59,483,502**	**45,952,175**
I DUGOROČNA REZERVISANJA	15,561,723	10,722,246
II DUGOROČNE OBAVEZE	593,746	186,031
III KRATKOROČNE OBAVEZE	4,037,929	3,760,316
IV PASIVNA VREMENSKA RAZGRANICENJA	38,864,458	31,132,671
V ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	425,646	150,911
V UKUPNA PASIVA	**84,807,422**	**70,624,015**
G VANBILANSNA PASIVA	**1,299,707**	**541,258**

Izvor: ***www.nbs.rs***

3.5. Bilans uspeha

Bilans uspeha nam pruža informacije o uspešnosti poslovanja preduzeća u obračunskom periodu. Bilans uspeha možemo definisati kao računovodstveni izveštaj koji nam prikazuje ostvarene prihode i rashode preduzeća u određenom obračunskom periodu. Bilans uspeha je periodični izveštaj (može se sastavljati mesečno, kvartalno, polugodišnje i godišnje), za razliku od bilansa stanja koji predstavlja sliku preduzeća na tačno određeni dan. Cilj bilansa uspeha je da prihode i rashode preduzeća prikaže za određeni period i da se utvrdi dobitak ili gubitak. Podaci o uspšnosti poslovanja preduzeća su potrebni da bi se procenila buduća sposobnost preduzeća, jer je dobitak osnovni pokazatelj uspešnosti poslovanja.[20]

U okviru bilansa uspeha možemo izdvojiti tri podkategorije:

- Rezultat iz poslovanja;
- Finansijski rezultat;
- Vanredni (ostali) rezultat.

Mnogi faktori su izvan moći kontrole, kao na primer: kontrola visine odštetnih zahteva, uzroci nastanka mnogih šteta...

Davanjem određenih popusta u premiji mogu se stimulisati osiguranici na vršenje određenih osiguranja, što utiče na povećanje ukupne premije, kao značajne pozitivne komponente periodičnog poslovnog rezultata osiguravajućih kompanija.

Mogu se preduzeti brojne mere u cilju povećanja profita osiguravajućih kompanija. One su nužne u uslovima sve izraženije konkurencije na tržištu usluga osiguranja.

Naše osiguravajuće kompanije se povremeno javljaju na tržištu kapitala s dugoročnim kreditima.

Likvidnost je značajan instrument konkurencije osiguravajućih kompanija, u uslovima sve izraženije tržišne utakmice, na tržištu usluga osiguranja.

Osiguravajuće kompanije posluju putem razvijene mreže filijala, formiranih po teritorijalnom principu, po celoj zemlji, u cilju obezbeđivanja maksimalne brzine pružanja što kvalitetnijih usluga osiguranja osiguranicima, današnjim i potencijalnim.

Svaka filijala sastavlja svoj bilans stanja, i isto tako se sastavlja konsolidovani bilans stanja, na nivou matične kompanije. On pokazuje samo odnose sa spoljnim svetom.

[20] Žarkovic N.,(2008),Ekonomika osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.128

Svaka filijala sastavlja i svoj bilans uspeha, ali se sastavlja i konsolidovani bilans uspeha na nivou matične kompanije. On prikazuje samo ostvarene prihode, rashode i finansijske rezultate poslovanjem sa spoljnim svetom.

Osiguravajuće kompanije koje posluju u inostranstvu putem stalne filijale vrše, prilikom sastavljanja konsolidovanih finansijskih izveštaja, preračunavanje:

- Bilansa stanja strane filijale u stranoj valuti u domaću valutu primenom važećeg deviznog kursa na dan sastavljanja konsolidovanog bilansa stanja.
- Bilansa uspeha strane filijale u stranoj valuti u domaću valutu pomoću prosečnog deviznog kursa za određeni vremenski period, za koji se sastavlja konsolidovani bilans uspeha.

Tabela 2.

Zbirni bilans uspeha osiguravajućih društava (u 000 dinara)

VRSTA RACUNA	2010.godina	2009.godina
A POSLOVNI PRIHODI I RASHODI		
I POSLOVNI (FUNKCIONALNI) PRIHODI	51,234,125	41,052,939
II POSLOVNI (FUNKCIONALNI) RASHODI	30,069,663	26,206,497
III DOBIT- BRUTO POSLOVNI REZULTAT	21,167,193	14,846,442
IV GUBITAK- BRUTO POSLOVNI REZULTAT	2,731	0
B TROŠKOVI SPROVOĐENJA OSIGURANJA	**19,096,926**	**15,953,324**
I POSLOVNA DOBIT- NETO POSLOVNI REZULTAT	3,002,523	625,521
II POSLOVNI GUBITAK- NETO POSLOVNI REZULTAT	934,987	1,732,403
III FINANSIJSKI PRIHODI OSIM FINANSIJSKIH PRIHODA PO OSNOVU SREDSTAVA TEHNIČKIH REZERVI	3,298,527	1,925,830
IV FINANSIJSKI RASHODI OSIM FINANSIJSKIH RASHODI PO OSNOVU SREDSTAVA TEHNIČKIH REZERVI	1,796,801	903,392
V PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VREDNOSTI IMOVINE I OSTALI PRIHOD	I 6,673,852	5,922,336
VI RASHODI PO OSNOVU OBEZVREDENJA IMOVINE I OSTALI RASHODI	7,818,738	4,321,048
VII DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA	2,864,794	2,251,229
VIII GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA	440,418	734,386
IX NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJI SE OBUSTAVLJA	32,741	9,697
X NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJI SE OBUSTAVLJA	40,030	25,583
V DOBITAK PRE OPOREZIVANJA	**2,860,970**	**2,235,471**
G GUBITAK PRE OPOREZIVANJA	**443,883**	**734,463**
D POREZ NA DOBITAK	**0**	**0**
D **NETO DOBITAK**	**2,549,576**	**2,092,820**
E NETO GUBITAK	**404,062**	**693,068**
Ž NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGACIMA	**0**	**0**
Z NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATIČNOG PRAVNOG LICA	**0**	**0**
I ZARADA PO AKCIJI	**11**	**943**

Izvor: ***www.nbs.rs***

3.6. Izveštaj o tokovima novčanih sredstava

Izveštaj o tokovima novčanih sredstava osiguravajućih kompanija pruža potpupnu sliku o njihovoj likvidnosti. On pokazuje prilive i odlive novčanih sredstava. Prilivi novčanih sredstava su: povećanje pasive i smanjenje aktive. Takođe su i dobitak i amortizacija. Odlivi novčanih sredstava: smanjenje pasive i povećanje aktive.

Amortizacija je novčani izraz utrošaka osnovnih sredstava u procesu pružanja usluga osiguranja.[21] Za razliku od ostalih troškova sprovođenja osiguranja, amortizacija ne zahteva novčani odliv već ona je izvor priliva novčanih sredstava.

Izveštaj o tokovima novčanih sredstava se sastavlja na osnovu podataka bilansa uspeha za posmatranu godinu i bilansa stanja za posmatranu i prethodnu godinu.

Na bazi ovih bilansa stanja se utvrđuje razlika u stanju- povećanje ili smanjenje pojedinih pozicija na kraju u odnosu na početku posmatrane godine, kao komponente priliva ili odliva novčanih sredstava. Pri tom se pravi razlika između tri vrste tokova novčanih sredstava: tokovi gotovine od poslovnih aktivnosti, tokovi gotovine od investicionih aktivnosti i tokovi gotovine od finansijskih aktivnosti.

U osiguravajućim kompanijama specifični su posebno tokovi gotovine- priliva i odliva poslovnih aktivnosti i delimično investicionih aktivnosti u odnosu na iste tokove kod drugih kompanija. Slični su tokovi gotovine od finansijskih aktivnosti u osiguravajućim i drugim kompanijama. Na osnovu analize izveštaja o tokovima novčanih sredstava kao i izračunatih odgovarajućih pokazatelja likvidnosti stiče se potpuna slika o likvidnosti posmatrane osiguravajuće kompanije. Ako je ona "bleda" treba preduzeti odgovarajuće mere u cilju povećanja njene likvidnosti.

[21] Lukić R.,(2006), Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 68

4. REVIZIJA U OSIGURANJU

Pod revizijom u opšte podrazumeva se proces u kome kompetentna i nezavisna osoba - revizor, prikuplja i vrednuje evidenciju o kvantitativnim informacijama o datom ekonomskom entitetu - osiguravajuća kompanija u cilju utvrđivanja stepena podudarnosti sa unapred definisanim kriterijumima.[22]

U osiguranju kao i u drugim delatnostima, računoispitanje podrazumeva pregled novčanih izveštaja i poslovnih knjiga kako bi se utvrdila njihova pouzdanost, nepristrasnost, usklađenost sa zakonskim propisima i utvrđenim računovodstvenim načelima. Postoje spoljno računopregledanje – eksterna revizija (obavljaju ga stručnjaci sa strane) i unutrašnje računopregledanje – interna revizija (obavljaju ga stručnjaci zaposleni u osiguravajućem društvu).

Glavni razlog postojanja unutrašnje revizije je činjenica da ona može pokriti važan nedostatak spoljne revizije. Spoljna revizija deluje naknadno, kada se poslovni događaji već dese, dok unutrašnja revizija može doprineti ispravnosti prikazivanja poslovnog učinka i samog rada preduzeća.

Polazeći od veličine osiguravajućeg društva, složenosti i obima poslova unutrašnjeg računopregledanja, naši propisi daju tri mogućnosti:[23]

- Da ga obavlja pojedinac – unutrašnji računoispitač;
- Da se odvija u sklopu posebnog dela u preduzeću;
- Da se odvija preko odbora računoispitača.

Na kvalitet revizije utiču brojni faktori, kao što su: reputacija računovodstvene i revizijske profesije, kvalitet obrazovnog sistema i proces sticanja licence za ovlašćenog revizora.

Na osnovu revizijskog mišljenja može se saznati koji su finansijski izveštaji podvrgnuti reviziji, da li su u osiguravajućoj kompaniji primenjivani računovodstveni i revizorski standardi.

[22] **Isto delo, str. 70.**
[23] **Žarković N.,(2008), Ekonomika osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 130**

4.1. Vrste provera rada u osiguravajućim kompanijama

Provera rada osiguravajućeg društva u opštem smislu podrazumeva ispitivanje da li su određena ponašanja, metodi i postupci u njemu usklađeni sa izvesnim merilima, odnosno zahtevima. Ona mora biti stalna i zasnovana na stručnim, odnosno naučnim osnovama.

U najznačajnije vrste provera spadaju:[24]

- Spoljna i unutrašnja provera;
- Neposredna i posredna provera;
- Računovodstvena i upravljačka provera;
- Provera radi sprečavanja i provera radi suzbijanja;
- Spoljašnja i suštinska provera.

Spoljnu proveru obavljaju lica koja nisu u radnom odnosu u društvu za osiguranje. Nju najčešće sprovode državni organi preko inspekcija kao posebnih radnih tela.

Unutrašnju proveru sprovode zaposleni u društvu za osigiranje. Sačinjavaju je svi oblici unutrašnjih provera različiti od unutrašnjeg računopregledanja.

Neposredna provera podrazumeva ispitivanje putem koga se proverava svaka izvorna isprava. Ovakva provera može se sprovoditi samo kod manjeg obima poslovnih promena jer zahteva više vremena i veće troškove.

Posredna provera podrazumeva istraživanje po metodu slučajno odabrnog uzorka, odnosno proveru na osnovu zbirnih podataka iz iste vrste radnih postupka, npr. za rešavanje štete iz jedne grane osiguranja.

Za **računovodstvenu proveru** zadužena su lica zaposlena u računovodstvu društva. Računovodstvena provera je uvek tekuća jer je računovodstveni radnici uvek izvode za vreme redovnog trajanja radnog procesa.

Upravljačka provera obuhvata sve vidove tekućih provera koje ne spadaju u računovodstvenu proveru.

Provera radi sprečavanja se sprovodi da se ne bi desila odstupanja od propisanih pravila poslovanja osiguravajućeg društva.

Provera radi suzbijanja sledi kada se svelikim stepenom verovatnoće može smatrati da je došlo do povreda propisanih pravila.

[24] Mićić Lj., (2007),Rukovođenje internom revizijom u osiguranju, Finansije, bankarstvo, revizija, osiguranje, str. 101

Spoljašnja provera ima za cilj sagledavanje mere poštovanja svih načela protoka i obnavljanja isprava koje prate rad društva. Ova provera uvek prethodi obavljanu suštinske provere. Odnosi se na protekle poslovne radnje.

Suštinskom proverom se ispituje sadržinska i suštinska tačnost poslovnih poduhvata. Za razliku od spoljašnje provere ona se može odnositi kako na protekle tako i na buduće poduhvate.

4.2. Zadaci interne i eksterne revizije

Internoj reviziji društva za osiguranje, dodeljeni su sledeći zadaci:[25]

- Neprekidno prećenje, provera i unapređenje sistema rada u društvu;
- Prepoznavanje opasnosti kojima je osiguravajuće društvo izloženo;
- Ocena i vrednovanje uspostavljenog načina unutrašnje provere rada društva;
- Izdavanje preporuka za otklanjanje primećenih nepravilnosti i nedostatka u radu.

Kvalitet interne kontrole više nego bilo koji drugi faktori utiče na obim i pravac primene daljih revizorskih postupaka.

Eksterna revizija se u velikoj meri oslanja na internu kontrolu. Ona mora da posveti posebnu paznju prilikom revizije finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanijama sledećim pitanjima: 1. Da li su tačno izračunate bruto premije? 2. Da li su tačno procenjeni odštetni zahtevi? 3. Da li su odgovarajuće rezervacije šteta? 4. Da li su sva potraživanja od osiguranika naplativa? 5. Kakav je stepen kreditnog rizika kod dugoročnih investicija? 6. Da li je osiguravajuća kompanija likvidna? 7. Da li su tačno prikazane prenosne premije?

Pozitivan odgovor na ova ključna pitanja znači da su finansijski izveštaji osiguravajuće kompanije sastavljeni u skladu sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima, revizorskim standardima i važećim zakonskim propisima nacionalne zemlje. Oni su tačni i istiniti.

[25] **Lukić R., (2006),Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 71**

4.3. Aktuarstvo

Akturske poslove obavljaju ovlašćeni aktuari. Ovlašćeni aktuar je lice koje je dobilo ovlašćenje Narodne banke Srbije za obavljanje aktuarskih poslova. Uslove za sticanje zvanja ovlašćenog aktuara propisuje NBS. Ovlašćenog aktuara imenuje direktor društva za osiguranje.

Ovlašćeni aktuar daje mišljenje o:[26]

- Načinu izrade tarifa premije;
- Da li su tehničke rezerve u skladu sa zakonom;
- Aktima poslovne politike u postupku njihovog donošenja;
- Finansijskim izveštajima i godišnjem izveštaju o poslovanju društva;
- Izveštaju o sprovođenju politike saosiguranja i reosiguranja;
- Da li je matematička rezerva izračunata u skladu sa zakonom;
- Prenosu portfelja osiguranja.

Ovlašćeni aktuar izračunava odnosno daje mišljenje o margini solventnosti i obavlja druge aktuarske poslove. Mišljenje ovlašćenog aktuara dostavlja se internoj reviziji i nadzornom odboru društva. Ovlašćeni aktuar je nezavisan i samostalan u vršenju poslova. Nadzor nad radom ovlašćenih aktuara vrši Narodna banka Srbije.

Da bi uspešno mogli da obavljaju svoj zadatak od ovlašćenih aktuara se zahteve solidno poznavanje: ekonomije, prava, matematike, računovodstva i informacionih sistema.

Na Zapadu je veliki uticaj aktuarske kontrole na realnost finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija. U našoj osiguravajućoj praksi on je još uvek zanemarajući. U budućnosti se očekuje sve veći njen uticaj na verodostojnost ovih izveštaja.

Mišljenje ovlašćenog aktuara o realnosti finansijskih izveštaja osiguravajuće kompanije ne mora da se podudara sa mišljenjem ovlašćenih revizora o tome. Ako su ona različita mogu se, a ne moraju vršiti izvesna usaglašenja. Smatra se da je meradovnije mišljenje ovlašćenog aktuara jer bolje poznaje tehničke osnove osiguranja.

[26] Mrkšić D., Žarković N., (2008),Upravljanje organizacijama za osiguranje i reosiguranje, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.79

5. ANALIZA PERFORMANSI OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA

Da bi se na kvalitetan način rukovodilo jednom osiguravajućom kompanijom neophodno je permanentno vršiti analizu poslovanja i upoređenje rezultata sa rezultatima drugih osiguravajućih kompanija u okruženju. Specijalizovane rejting agencije prate razvijeno tržište osiguranja i vrše nezavisno ocenjivanje uspešnosti poslovanja osiguravajućih kompanija. Da bi se ocenio bonitet neke osiguravajuće kompanije polazi se od analize njenih finansijskih izveštaja. Najbitnija je analiza racio brojeva finansijskih izveštaja. Za analizu uspešnosti osiguravajuće kompanije koriste se svi racio brojevi koji se koriste za analizu poslovanja preduzeća. Zbog specifičnosti osiguranja kao delatnosti neophodno je analizirati dodatne racio pokazatelje, kojima bi trebalo dati mnogo veći značaj u analizi uspešnosti poslovanja osiguravača.

Izraz performansi podrazumeva kvalitet ekonomije poslovanja, profitabilnost poslovanja, bonitet osiguravajuće kompanije. Za potrebe kompleksne analize performansi osiguravajućih kompanija sve finansijske pokazatelje možemo svrstati u tri grupe: 1) opšti pokazatelji, 2) pokazatelji likvidnosti, 3) pokazatelji profitabilnosti.[27]

5.1. Opšti pokazatelji efikasnosti poslovanja

U opšte pokazatelje efikasnosti poslovanja osiguravajućih kompanija spadaju: pokazatelji razvoja poslovanja, stabilnosti poslovanja, produktivnosti i rizika poslovanja.

U pokazatelje razvoja poslovanja spadaju: 1) stopa premije od društvenog proizvoda, 2) stopa premije od nacionalnog dohotka, 3) premija po stanovniku.

U pokazatelje stabilnosti poslovanja spadaju: 1) razvoj naplaćenih premija, 2) stopa naknada od naplaćenih premija.

Pod produktivnošću u osiguranju se podrazumeva da se ostvari isti učinak sa što manjim utroškom živog rada ili sa istim utroškom živog rada što veći učinak.

PRODUKTIVNOST = PREMIJA / BROJ ZAPOSLENIH

[27] **Lukić R.,(2006), Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str.75**

5.2. Likvidnost osiguravajućih kompanija

Na osnovu analize izveštaja o tokovima novčanih sredstava može se potpunije sagledati slika likvidnosti osiguravajuće kompanje. On pruža uvid u priliv i odliv novčanih sredstava po osnovu poslovnih aktivnosti, investicionih i finansijskih aktivnosti. Na osnovu toga se mogu preduzeti odgovarajuće mere u cilju povećanja njene likvidnosti u budućnosti. Društvo za osiguranje ima minimalnu likvidnost ako su novčani tokovi pozitivni, odnosno ako je stanje gotovine na kraju dana veće od nula (0) i ako je koeficijent likvidnosti društva za osiguranje najmanje jedan (1).[28]

U društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja pokazatelj usklađenosti kratkoročnih sredstava (obrtna imovina umanjena za zalihe) i kratkoročnih obaveza u prvom tromesečju 2012. godine iznosi 104,37%, a u 2011. godini je iznosio 105,17%, što ukazuje na zadovoljavajući nivo likvidnosti. U društvima koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja pokazatelj usklađenosti kratkoročnih sredstava (obrtna imovina umanjena za zalihe) i kratkoročnih obaveza u prvom tromesečju 2012. godine iznosi 158,76%, a u 2011. godini je iznosio 179,77%. Kretanje ovog pokazatelja ukazuje na dovoljnost likvidnih sredstava za izmirenje kratkoročnih obaveza. Smanjenje iznosa kratkoročnih sredstava umanjenih za zalihe uslovljeno je, pre svega, povećanim plasmanima društava za osiguranje u hartije od vrednosti izdate od strane države.[29]

5.3. Solventnost i Solvency II

Indikator solventnosti predstavlja „ najvažniji pokazatelj sigurnosti i stabilnosti osiguravajuće kompanije“[30] pri čemu je kompanija solventna u koliko je sposobna da u rokovima dospeća odgovori svojim obavezama odnosno u koliko je u mogućnosti da ispuni obaveze preuzete ugovorom pod svim razumno predviđenim okolnostima.

Margina solventnosti na dan 31.3.2012. godine je iznosila 16 mlrd. dinara, a garantna rezerva 29,4 mlrd. dinara. Na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima odnos garantne rezerve i margine solventnosti je iznosio 191,87%, dok kod društava koja se pretežno bave životnim osiguranjima 178,57%.[31]

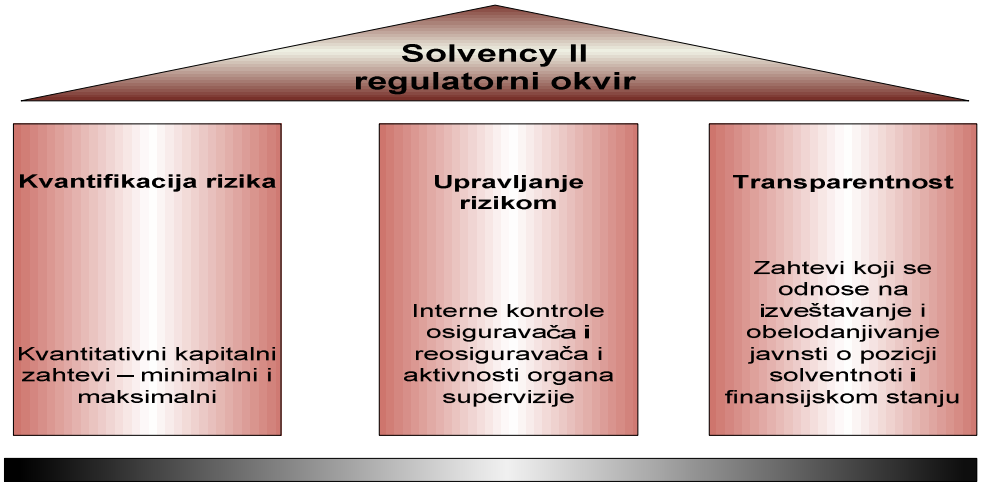
Solvency II predstavlja novi okvir regulacije solventnosti na nivou Evropske Unije čija je implementacija planirana za 2012. godinu. Solvency II će omogućiti unapređenje

[28] Njegomir V., (2011), Osiguranje, Ortomedics book, Beograd, str. 278
[29] Sektor osiguranja u Srbiji, Izveštaj za prvo tromesečje 2012. godinu, str. 7
[30] Kočovic J., Šulejić P., (2006),Osiguranje, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 222 i 223
[31] Sektor osiguranja u Srbiji, Izveštaj za prvo tromesečje 2012. godinu, str 6

regulacije solventnosti osiguravača uvođenjem: sistema baziranog na riziku, integrisanog pristupa za rezerve osiguranja i zahteve u pogledu veličine kapitala, sveobuhvatnog okvira za upravljanje rizikom, kapitalnih zahteva definisanih standardnim pristupom ili razvojem internih modela te priznavanjem i nagrađivanjem diversifikacije i umanjivanja rizika.

Suštinu Solvency II čini će njegova karakteristična struktura koja se bazira na tri stuba , slično kao kod Basel II, okvira za regulaciju solventnosti u bankarstvu. [32]

Slika 1.

Izvor: Vujović R.,(2009), Upravljanje rizicima i osiguranje

5.4. Profitabilnost osiguravajućih kompanija

Pod profitabilnošću osiguravajuće kompanije se podrazumeva ostvarenje određene stope prinosa od uloženog kapitala u vršenju osiguranja. Osnovni cilj njihovog poslovanja je ostvarenje što veće ove stope uz maksimalnu zaštitu osiguranika i akcionara bez čega nema ni profita posebno u uslovima sve izraženije konkurencije na tržištu usluga osiguranja.[33]

U novije vreme osiguravajuće kompanije teže da ostvare što veći profit ali uz što manje korišćenja kapitala u vršenju osiguranja. Teže da ostvare što veću profitabilnost uloženog kapitala u izvršenju osiguranja. Ona se meri stopom prinosa profita od aktive.

Stopa prinosa profita od uk.aktive= Profit/Ukupna aktiva x100

U osiguravajućim kompanijam dohodak od plasmana sredstava fonda osiguranja-matematička rezerva značajan je pokazatelj profitabilnosti.

[32] **Njegomir V., (2011), Osiguranje, Ortomedics book, Beograd, str. 300**
[33] **Lukić R.,(2006), Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str.77**

5.5. Rezerve u osiguranju

Kalkulacija tehničkih rezervi, a naročito rezervi za štete u neživotnom osiguranju, je subjektivne prirode. Svaki metod određivanja rezervi za štete u neživotnom osiguranju zahteva veštinu i ekspertizu u primeni. Pouzdanost utvrđenog iznosa rezervi za štete značajno zavisi i od polaznih pretpostavki pri izboru metoda za njihovo utvrđivanje. Kad god je moguće, trebalo bi primeniti više metoda za utvrđivanje rezervi za štete, i zatim iznos rezervi iskazati prema onom metodu koji se u konkretnim okolnostima može smatrati najprikladnijim.

Problemi obračuna rezervi za štete su:[34]

- Nepodudaranje trenutka nastanka štete i trenutka isplate naknade,
- vremenska kašnjenja u prijavljivanju i rešavanju šteta,
- promene u načinu određivanja rezervi za prijavljene štete,
- teškoće u pronalaženju podataka (kada nije dostupan istorijski razvoj šteta u kompaniji za datu vrstu osiguranja),
- inflacija,
- fluktuacije deviznog kursa,
- sudske odluke koje mogu uticati na konačan iznos obaveza osiguravača, latentne štete (npr. povezane sa posledicama zagađenja),
- katastrofalne ili neuobičajene štete, problem tretmana naknade iz reosiguranja,
- problem tretmana troškova isplate šteta, diskontovanje i izbor odgovarajuće diskontne stope.

Statistički i aktuarski metodi koji se koriste u svrhe utvrđivanja rezervi za štete su onoliko dobri koliko su dobri podaci na kojima njihova primena počiva. Stoga je veoma važno da se odgovarajući podaci obezbeđuju na konzistentnoj osnovi, uz njihovu detaljnu proveru i kontrolu.

Podaci gotovo uvek sadrže slučajne varijacije, i često su pod uticajem krupnih, katastrofalnih šteta, ili pod uticajem greški u obračunu. Podaci iz prošlosti ne moraju nužno biti u skladu sa budućim razvojem događaja.

[34] **Kočović J. Ppt prezentacija: Rezerve u osiguranju praktičan primer**

5.6. Adekvatnost rezervacije obaveza za štete (RUN OFF ANALIZA)

Jedan od najvećih problema u poslovanju osiguravajućih kompanija u uslovima krize je ulaganje sredstava tehničkih rezervi takvo da se obezbedi pokrivenost sredstava tehničkih rezervi adekvatnim oblicima aktive u skladu sa propisima. Važan preduslov za rešavanje ovog problema je svakako i adekvatna procena tehničkih rezervi, a naročito rezervacija za štete, koje direktno utiču na veličinu tehničke rezerve, od čega zavisi i ostvarenje navedene pokrivenosti.

5.6.1. Run off analiza rezervnih šteta

Iznos nastalih šteta može se definisati kao zbir plaćenih šteta i rezervisanih prijavljenih šteta. Opšta formula je:

$$iC = pC + kV$$

Možda najvažnije pitanje run off analize je izbor grupe šteta koja se analizira. To može biti ceo portfelj, vrsta osiguranja, tarifa, itd. U zavisnosti od izbora grupe, adekvatnost može biti značajno različita, naročito ako se sledi opšte pravilo da se potcenjene rezervacije jedne ne mogu prebijati precenjenim rezervacijama druge grupe. Najčešće se koristi grupisanje kao i pri obračunu rezervacije – npr. kako se grupišu štete u trouglove kod metode ulančane lestvice, te grupe se koriste i pri analizi, što se obično svodi na grupisanje po vrstama osiguranja.[35]

Period analize

Bitna odluka koja utiče na verodostojnost rezultata analize je period posle koga se prvobitne rezerve analiziraju. Ukoliko se uzme previše kratak period, npr. jedan kvartal dobijeni rezultat će biti suviše osetljiv na razne faktore, tako da se ne može smatrati dovoljno verodostojnim. S druge strane ako se uzme previše dugačak period, npr. 5 godina, najveći deo šteta će do tada biti rešen i rezultat će biti potpuno verodostojan, ali najverovatnije beskoristan, jer se mnogo toga promenilo u tih 5 godina. Zbog toga se najčešće run off analize vrše posle 1 ili najviše 2 godine od trenutka rezervisanja.[36]

U Srbiji, kao i u većini zemalja centralne i istočne Evrope nije detaljno propisano sprovođenje run off analize niti priznavanje njenih rezultata u finansijskim izveštajima.

[35] **Pavlović B. (2011) , Adekvatnost rezervacije obaveza za štete, Delta Generali osiguranje a.d.o. Beograd, str. 7**
[36] **Isto delo, str. 9**

5.6.2. Obelodanjivanje

Međunarodno udruženje organizacija koje vrše nadzor nad delatnošću osiguranja je u svom Standardu broj 9 detaljnije uredilo obelodanjivanje podataka vezanih za tehničke performanse i rizike u neživotnim osiguranjima, pa samim tim i podataka o adekvatnosti rezevacije šteta.

Opšti zahtevi za obelodanjivanje :

Osiguravači bi trebalo da omuguće uvid javnosti u kvalitativne i kvantitativne informacije o tehničkim performansama i rizicima koji su:[37]

- relevantni za donošenje odluka od strane učesnika na tržištu (ugovarači, cedenti, investitori itd),
- blagovremeni i bitni za donošenje odluka,
- dostupni u svakom trenutku i bez dodatnih troškova od strane učesnika na tržištu,
- sveobuhvatni i sadržajni,
- pouzdani za donošenje odluka,
- uporedivi između različitih osiguravača i
- konzistentni tokom vremena kako bi se omogućilo praćenje relevantnih trendova.

Poređenja performansi različitih osiguravača na tržištu se mogu praviti samo ako postoje adekvatna objašnjena kako su pripremljene informacije koje su obelodanjene. Uloga organizacije koja vrši nadzor nad delatnošću osiguranja je da obezbedi obelodanjivanje koje zadovoljava prethodne zahteve.

[37] **Isto delo, str. 13**

5.6.3. Analiza tehničkih performansi

Osiguravači bi trebalo da pruže uvid u informacije o sopstvenim politikama za preuzimanje rizika kao i kako se upravlja tim rizicima (uključujući informacije o modelima i tehnikama koje se koriste za upravljanje tim rizicima).Osiguravači bi trebalo da obezbede kvalitativne i kvanititativne informacije o tehničkim performansama koje se tiču adekvatnosti premije, adekvatnosti rezervi, statistikama šteta, koncentracije rizika, reosiguranja i kapitala. Pokazatelji tih analiza performansi su zasnovani na iskustvu iz prošlosti tj. istorijski podaci su glavni izvor na kome se bazira procena budućih rizika.

6. DEFINISANJE I KARAKTERISTIKE MERDŽERA I AKVIZICIJA

Aktivnosti restrukturiranja kompanija odnose se na širok spektar aktivnosti počev od reorganizovanja poslovnih jedinica, proizvodnih linija ili divizija sve do merdžera, akvizicija, zajedničkih ulaganja, divesticija, spin-off i curve-out aktivnosti. Ove aktivnosti predstavljaju oblike radikalnog restrukturiranja kompanija u cilju povećavanja efikasnosti i profitabilnosti poslovanja u kontekstu pojačane konkurencije na tržištima.

Korporativno restrukturiranje može se razdvojiti na operativno i finansijsko resturkturiranje. Operativno restrukturiranje se odnosi na one promene u strukturi kompanije koje se registruju na strani aktive bilansa firme. Finansijska restrukturiranja se odnose na aktivnosti kojima se menja struktura ukupnog duga i vlasničkog kapitala kompanije, odnosno na promene koje se registruju na strani pasive bilansa firme.

Merdžeri, akvizicije, programi dekomponovanja kompanija, LBO i MBO program koriste se u praksi da bi se izvršila restrukturiranja kompanija. Ono što je zajedničko kod svih ovih programa jeste da dolazi do promena u vlasničkoj strukturi i time i do promena u korporativnoj kontroli. Obično su ove promene u korporativnoj kontroli povezane i sa promenama poslovnih strategija kompanija.[38]

6.1. Merdžeri

U teoriji se smatra da su merdžeri (fuzije) oblik dogovorne integracije dve ili više firmi koje zadržavaju ravnopravan odnos u novokomponovanoj firmi. Ali takvih pravih merdžera je u praksi vrlo malo, jer je uvek jedna strana dominantna. Merdžer jednakih postoji u slučaju kada su učesnici merdžera uporedivi po veličini, konkurentskoj poziciji, profitabilnosti i tržišnoj kapitalizaciji.

Gaughan navodi da je merdžer kombinacija dve korporacije, gde jedna preživljava, a ona pripojena prestaje da postoji. Kompanija koja ima dominantnu ulogu u merdžeru preuzima aktivu i obaveze one druge kompanije.[39]

Kao rezultat merdžera nastaje nova kompanija:

[38] Michael E.S. Frankel, Mergers and Acquisitions Basics: The Key steps of Acquisitions, Divestitures and Investments, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2005., str. 1

[39] P. A. Gaughan, Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructurings, Third Edition, John Wiley & Sons, Inc., New York, 2002., str. 7

$$A + B = C$$

Merdžeri mogu biti opisani i definisani sa pravnog i ekonomskog aspekta.

Pravni aspekt

Pravni aspekt merdžera se odnosi na pravnu strukturu transakcije, koja u zavisnosti od prirode transakcije može poprimiti mnoge oblike. Generalno, merdžer je kombinacija dve ili više firmi, gde sve sem jedne prestaju pravno da postoje, te kombinovana organizacija nastavlja poslovanje pod prvobitnim nazivom preživele firme ili u potpunosti novim nazivom.

Razlikujemo:[40]

- statutarni merdžer – gde firma akvizator preuzima aktivu i obaveze ciljne kompanije u skladu sa statutom države u kojoj će kombinovana kompanija biti inkorporirana.
- subsidijarni merdžer – ovaj merdžer dve kompanije nastaje kad ciljna kompanija postaje podružnica matične kompanije.
- short form merdžer – nastaje u situacijama kada je matična kompanija primarni akcionar podružnice, te merdžer ne zahteva odobrenje akcionara matične kompanije.

Ekonomski aspekt

Poslovne kombinacije, takođe mogu biti klasifikovane kao: horizontalni, vertikalni ili konglomeratski merdžeri. Kako će merdžer biti klasifikovan zavisiće od toga da li su merdžovane firme iz iste industrijske grane ili ne i od njihove pozicije u korporativnom lancu vrednosti.

Horizontalni merdžer nastaje između dve firme iz iste industrijske grane.

Vertikalni merdžeri su oni u kojima dve firme učestvuju u različitim fazama proizvodnog lanca vrednosti. U kontekstu lanca vrednosti, vertikalni merdžer je onaj gde kompanije koje ne poseduju operacije u svakom većem segmentu lanca vrednosti biraju da se unazad integrišu sa dobavljačima ili unapred sa distributerom.

Konglomeratski merdžer nastaje kad kompanija akvizator kupuje firme u nepovezanim industrijskim granama.

[40] D. M. DePamphilis, Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities, An Integrated Approach to Process, Tools, Cases, and Solutions, Third Edition, Elsevier Academic Press, 2005., str. 6

Merdžer i konsolidacija se često koriste kao sinonimi, mada postoje izvesne razlike. U američkoj praksi, pod merdžerom se smatra integracija kada samo jedna kompanija "preživi", dok druga kompanija prestaje da postoji. Naime, kod merdžera jedna kompanija preuzima vlasništvo i prihvata aktivu i obaveze one druge kompanije. Međutim, kod konsolidacije dolazi do poslovne kombinacije kod koje se dve ili više kompanija spajaju da bi formirale potpuno novu kompaniju.[41]

Kao rezultat konsolidacija nastaje:

$$A + B = C$$

Novi korporativni entitet, nastao konsolidacijom, preuzima svo vlasništvo nad aktivom i obavezama konsolidovanih organizacija. Akcionari konsolidovanih kompanija obično razmenjuju svoje akcije za akcije nove kompanije.

6.2. Akvizicije

Akvizicija (vlasničko preuzimanje) nastaje kada jedna kompanija kupuje kontrolni paket ili stopostotno učešće u drugoj kompaniji, pretvarajući tu kompaniju u svoju podružnicu. Preuzeta firma gubi svoju samostalnost. Pored prijateljskih akvizicija primenjuju se i neprijateljske akvizicije.

Kao rezultat akvizicije manja, kupljena firma prestaje da postoji kao pravni subjekat:

$$A + B = A$$

Firma koja preuzima drugu kompaniju naziva se kompanija akvizator. Firma koju akvizator nastoji da preuzme naziva se ciljna kompanija ili target.

Kod prijateljskog preuzimanja kontrole nad kompanijom, odbor direktora i menadžment ciljne kompanije se slažu sa idejom o preuzimanju i preporučuju akcionarima da odobre ovakvu transakciju. Iznos koji akvizator nudi da plati iznad trenutne tržišne (berzanske) cene ciljne kompanije naziva se kupovna premija. Ona reflektuje potencijalnu vrednost koja se dobija preuzimanjem kontrolnog vlasništva nad ciljnom kompanijom, kao i vrednost očekivanih sinergija.

Analitičari prave razliku između iznosa premije plaćene za sticanje kontrole nad ciljnom kompanijom (premija kontrole) i iznosa inkrementalne vrednosti sinergije kreirane iz akvizicije targeta.

[41] P. A. Gaughan, Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructurings, Third Edition, John Wiley & Sons,
Inc., New York, 2002., str. 7

Neprijateljska preuzimanja nastaju kada je ponuda akvizicije inicijalno odbijena od strane menadžmenta ciljne kompanije, ali se akvizator obraća direktno akcionarima ciljne kompanije nudeći atraktivnu akvizacionu premiju.[42]

Transakcije suprotne od akvizicija su divesticije (divestments). Divesticije predstavljaju prodaju dela ili delova kompanije drugoj kompaniji, za gotovinu ili hartije od vrednosti.

Pored divesticija možemo pomenuti i druge programe restrukturiranja kompanije usmerene na dekomponovanje njene postojeće strukture. Ovde ubrajamo: spin-off, equity curve-out, split-off, split-up programe.[43]

Spin-off nastaje kad matična kompanija iz svog sastava izdvoji neku afilijaciju/diviziju koja time postaje posebna kompanija, pri čemu su akcionari matične kompanije istovremeno i akcionari u novoj kompaniji.

Equity curve-out (isecanje akcija) nastaje slično kao spin-off, kada se iz matične kompanije izdvoji neka podružnica i time postane nova kompanija. Razlika je u tome da nova kompanija odmah izdaje nove akcije, sa ciljem uvećanja svog finansijskog potencijala. U novonastaloj kompaniji, matična kompanija ne mora da ima većinski paket akcija.

Split-off označava izdvajanje dela kompanije koji postaje samostalna celina. Akcionari matične kompanije moraju da se opredele da li će zadržati akcije u matičnoj kompaniji ili će uzeti akcije u novonastaloj kompaniji.

Split-up predstvlja niz split-off transakcija. Celokupna matična kompanija se razbija na niz samostalnih kompanija i prestaje da postoji kao entitet.

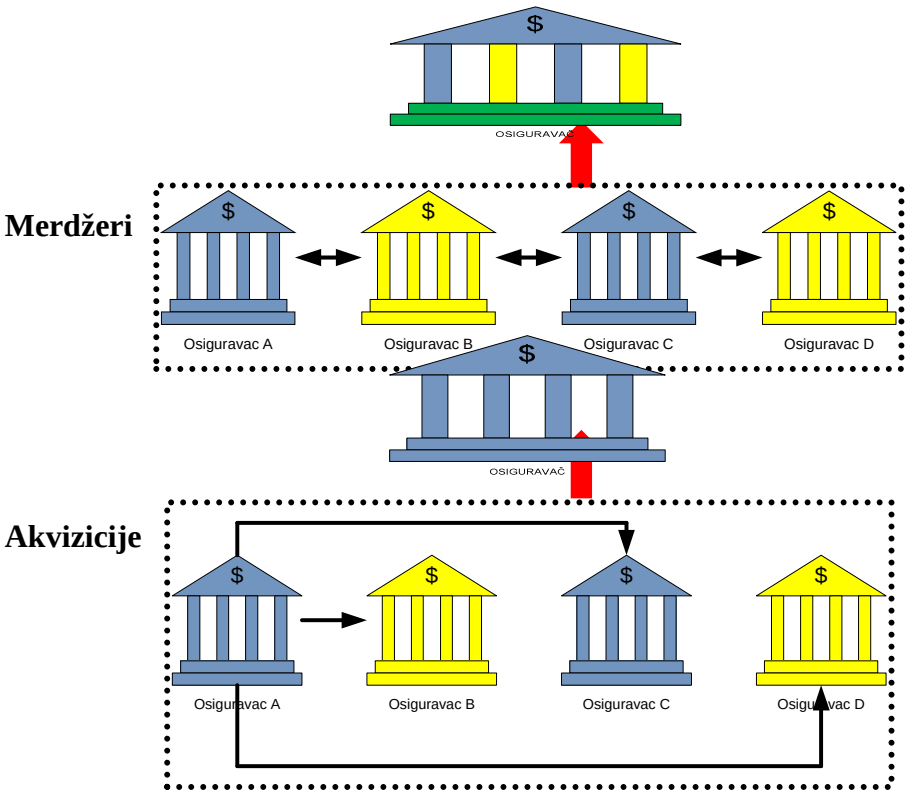
Poseban vid vlasničke transaformacije su LBO (leveraged buyout) transakcije, koje predstavljaju akvizicije kompanija ili njihovih delova od strane male grupe investitora. Karakteriše ih vrlo visoko učešće kreditnih oblika finansiranja. Kupac kompanije/podružnice može da bude menadžerska grupa, koja je dotle upravljala kompanijom/podružnicom. Tada se govori o MBO (management buyout) transakcijama. Ukoliko se zaposleni opredele na preuzimanje dela vlasništva nad kompanijom, dolazi do formiranja ESOP (Employee Stock Ownership Plan) firmi. ESOP je fond ili plan koji investira u akcije firme koja je ujedino i sponzor plana. Kompanija formira ESOP koji kupuje deo akcijskog kapitala dotične kompanije, a kako zaposleni nemaju dovoljno novca

[42] D. M. DePamphilis, Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities, An Integrated Approach
to Process, Tools, Cases, and Solutions, Third Edition, Elsevier Academic Press, 2005., str. 8
[43] Videti šire: Milutin Ćirović, Fuzije i akvizicije, Prometej, Novi Sad, 2004., str. 150-152

da odmah izvrše plaćanja, koriste se krediti banaka. Za kredite garantuje kompanija, a za servisiranje duga ESOP dobija novac od kompanije iz fonda za doprinose za penziono osiguranje zaposlenih.

Slika 2.

Merdžeri i akvizicije osiguravača i reosiguravača – integracioni proces

Izvor: Prof. dr Boris Marović (2011.), ppt prezentacija, INTEGRACIONI PROCESI U SEKTORU OSIGURANJA

7. RAČUNOVODSTVENO OBUHVATANJE POSLOVNIH KOMBINACIJA MSFI 3

Finansijsko izveštavanje o poslovnim kombinacijama zasniva se na primeni istoimenog standarda MSFI-3 Poslovne kombinacije. Ovim standardom predviđeno je da se računovodstveno obuhvatanje poslovnih kombinacija vrši primenom samo jedne metode – metode sticanja (kupovine). Metoda udruživanja interesa (Pooling of interests method) je zabranjena kako bi se predupredile moguće manipulacije u finansijskim izveštajima. Metoda sticanja primenjuje se od datuma kada preduzeće sticalac preuzme efektivnu kontrolu nad drugim preduzećem.[44]

Nezavisno od toga da li je reč o sticanju neto imovine ili preuzimanju kontrole nad drugim preduzećem finansijsko izveštavanje o poslovnim kombinacijama zahteva primenu sledećeg redosleda aktivnosti:

- Identifikovanje preduzeća koje vrši preuzimanje;
- Utvrđivanje datuma preuzimanja;
- Merenje troškova preuzimanja;
- Alokaciju troškova poslovne kombinacije na stečenu imovinu, preuzete i potencijalne obaveze;
- Priznavanje i merenje goodwill-a koji je nastao u poslovnoj kombinaciji.

7.1. Merenje troškova poslovne kombinacije

Kao što je prethodno istaknuto, preuzimanje druge kompanije može biti plaćeno gotovinom ili predajom druge imovine, emitovanjem akcija ili kombinovanom isplatom gotovine i prenošenjem hartija od vrednosti. U slučaju isplate gotovine, pitanje utvrđivanja ukupnih troškova preuzimanja prilično je jednostavno.Ukoliko se transfer realizuje predajom druge imovine, troškovi se mere po fer vrednosti imovine ustupljene u razmeni. Jedan od najčešće korišćenih metoda finansiranja operacije preuzimanja jeste emitovanje novog kola akcija, kako bi se u celini ili delimično platila preuzeta neto imovina. U tom slučaju troškovi sticanja odgovaraju vrednosti emitovanih akcija. Ukoliko se akcijama preduzeća koje vrši preuzimanje javno trguje na berzi, vrednovanje novoemitovanih akcija vrši se na bazi tržišne vrednosti postojećih akcija.

[44] **www.mfin.gov.rs**

Troškovi poslovne kombinacije utvrđuju se na osnovu fer vrednosti stečene imovine, nastalih i preuzetih obaveza, kao i instrumenata kapitala, ukoliko su emitovani u cilju sticanja kontrole nad drugim preduzećem. Troškovi sticanja poslovne kombinacije obuhvataju sve troškove koji se mogu pripisati poslovnoj kombinaciji, na primer plaćene naknade za usluge konsaltinga, troškovi procenjivanja, isplate računovođama, pravnim savetnicima i sl. Opšti troškovi uprave ne smatraju se troškovima poslovne kombinacije, već su rashod perioda u kome su nastali.

Alokaciju troškova sticanja na stavke imovine i obaveza treba izvršiti na način da u finansijskim izveštajima iskazane vrednosti odgovaraju njihovim fer vrednostima. Svaku stavku imovine i obaveza potrebno je odvojeno priznati na datum sticanja, ukoliko ispunjava sledeće kriterijume:

— ako je reč o poziciji imovine, zahteva se da postoji značajan stepen verovatnoće da će buduće ekonomske koristi koje iz njega proizilaze biti pripisane sticaocu, kao i da se njihova fer vrednost može pouzdano utvrditi;
— za pozicije obaveza (nastale obeveze) neophodno je da postoji značajna verovatnoća da će po osnovu njihovog izmirenja doći do odliva ekonomskih koristi iz preduzeća, i da se fer vrednost obaveze može pouzdano utvrditi;
— za nematerijalna ulaganja i potencijalne obaveze kao kriterijum se definiše mogućnost pouzdanog utvrđivanja njihove fer vrednosti.

Stečenu imovinu i obaveze neophodno je iskazati po njihovim fer vrednostima na dan razmene. Ukoliko je predviđeno da se naknada za sticanje kontrole isplaćuje parcijalno tokom niza godina, trošak sticanja se utvrđuje diskontovanjem ovih naknada, uz izuzimanje iznosa dospele nominalne vrednosti.

7.2. Alokacija troškova poslovne kombinacije na stečenu imovinu, preuzete i potencijalne obaveze

Da bi se na pouzdan način utvrdila fer vrednost pozicija imovine i obaveza, MSFI-3 pruža odgovarajuće smernice.

Hartije od vrednosti - lako utržive hartije od vrednosti procenjuje se po tržišnim vrednostima. Ukoliko ne postoji aktivno tržište, tj. hartijama se ne trguje na aktivnom tržištu, fer vrednost se zasniva na procenama, uz respektovanje očekivanih dividendi, cena hartija od vrednosti sličnih preduzeća, odnosno utvrđuje se aproksimacijom cene na bazi sagledavanja relacija između cene i dobitka.

Potraživanja se procenjuju u visini očekivanih naplata, dok se dugoročna potraživanja utvrđuju kao sadašnja vrednost očekivanih naplata umanjena za nenaplativa potraživanja i troškove naplate.

Zalihe:

- Gotovi proizvodi i trgovačka roba bilansiraju se po prodajnoj ceni umanjenoj za troškove prodaje;
- Proizvodnja u toku se procenjuje po prodajnim cenama gotovih proizvoda umanjenim za troškove dovršenja i troškove prodaje;
- Sirovine se procenjuju po tekućim troškovima zamene.

Zemljište i građevinski objekti kao i postrojenja i oprema se procenju po tržišnim cenama. Ukoliko za određeno postrojenje i opremu ne postoji aktivno tržište usled njihove specifičnosti, takve stavke imovine se procenjuju u visini amortizacionog troška zamene.

Poreska sredstva i poreske obaveze se procenjuju u visini poreskih olakšica na osnovu poreskih gubitaka ili dospelih poreskih obaveza. Prilikom utvrđivanja njihovih iznosa ne vrši se diskontovanje.

Računi dobavljača i druge stavke dospele za naplatu, dugoročne obaveze i pasivna vremenska razgrančenja procenjuju se u visini sadašnje vrednosti iznosa koji treba isplatiti za njihovo podmirenje. Pri tome se kratkoročne obaveze ne diskontuju.

Rezervisanja za restrukturiranje se priznaju u skladu sa MRS - 37 Rezervisanja, potencijalna sredstva i obaveze.

7.3. Priznavanje i merenje goodwill-a

MSFI-3 Poslovne kombinacije (paragraf 53) zahteva od preduzeća koje vrši preuzimanje da na dan sticanja:[45]

- prizna goodwill stečen u poslovnoj kombinaciji kao sredstvo;
- nakon početnog priznavanja goodwill vrednuje po ceni koštanja, umanjenoj za akumulirane gubitke po osnovu obezvređenja.

Goodwill predstavlja razliku između troškova kombinacije i fer vrednosti neto imovine. Fer vrednost goodwill-a može se izvesti i na osnovu prinosnog pristupa vrednovanja, kada se vrši diskontovanje niza očekivanih neto novčanih tokova za veći broj perioda, a koji se očekuju po osnovu preuzimanja drugog preduzeća. Procenjeni goodwill u

[45] **Elliott B, Elliott J, Financial Accounting and Reporting, Pearson Education, 2005, str. 521**

tom slučaju obuhvata razliku između sadašnje vrednosti očekivanih novčanih tokova i niže fer vrednosti. Ovaj iznos treba da obuhvati i fer vrednost ostalih nematerijalnih sredstava koja nisu posebno priznata u bilansu stanja Opisani alternativni pristup predviđen je kodifikacijom računovodstvenih standarda br. 805, utvrđenim od strane Odbora za standarde finansijskog računovodstva (Accounting Standards Codification 805, FASB).[46]

Postupak obračuna goodwill-a koji je dat u prvom delu rada ukazuje da goodwill nije moguće precizno izmeriti i da se često zasniva na procenama i profesionalnim prosuđivanjima. To dalje implicira da je vrednost ove pozicije često subjektivno odmerena. Takva okolnost uslovila je brojne kontroverze među profesionalnim računovođama. Pristalice iskazivanja goodwilla smatraju da goodwill predstavlja sadašnju vrednost natprosečnog prinosa koji preduzeće može da ostvari. Oni koji ne podržavaju priznavanje goodwill-a ističu da se cena plaćena za preuzimanje zasniva na nerealnim pretpostavkama i da će to rezultirati otpisom goodwill-a u budućnosti.[47]

Istraživanja ukazuju da je obim obelodanjivanja o poslovnim kombinaicijama opredeljen visinom premije preuzimanja, odnosno goodwill-om. Preciznije rečeno, veći iznos kupovne cene koji je alociran na goodwill za rezultat ima niži stepen obelodanjivanja.[48]

7.4. Međunarodni računovodstveni standard MRS 27

Ovaj Standard primenjuje se pri sastavljanju i prezentaciji konsolidovanih finansijskih izveštaja za grupe pravnih lica pod kontrolom matičnog pravnog lica.

Ovaj Standard se ne bavi metodama računovodstvenog evidentiranja poslovnih kombinacija i njihovim efektima na konsolidaciju, uključujući goodwill koji proizlazi iz poslovnih kombinacija (MSFI 3 poslovne kombinacije).

Ovaj Standard se takođe primenjuje na računovodstveno evidentiranje ulaganja u zavisna, pridružena i zajednički kontrolisana društva kada pravno lice izabere, ili je prema lokalnim propisima obavezno prezentirati odvojene finansijske izveštaje.

Konsolidovani finansijski izveštaji su finansijski izveštaji grupe koji su prezentirani kao izveštaji jedinstvenog pravnog lica.

[46] Dorata N., Perez Zaldivar I., „Fair Value and Business Combinations“, Deloitte & Touche LLP, 2009. str. 35
[47] Van Greuning H., International Financial Reporting Standards: A Practical Guide, World Bank, 2009.str.597
[48] Shalev R., „The Information Conternt od Business Combination Disclosure Level“, The Accounting Review, Vol- 84, No. 1, 2009. str. 240

Pravna lica su obavezna primenjivati ovaj Standard za godišnja razdoblja koji počinju na dan 1.januara.[49]

7.5. Međunarodni računovodstveni standard MRS 28

Ovaj Standard se primenjuje na računovodstveno evidentiranje ulaganja u pridružena društva.Međutim,on se ne primenjuje na:[50]

- organizacije visokorizičnog ulagačkog kapitala (zajedničkih poduhvata),ili
- investicijske fondove, trustove i slična pravna lica, uključujući osiguravajuće fondove povezane s investicijama koji su prvobitno vrednovani kao oni koji se drže radi prodaje i računovodstveno evidentijaju u skladu s MRS-om 39 Finansijski instrumenti: priznavanje i merenje. Takva ulaganja treba se meriti po fer vrednosti u skladu s MRS-om 39,a promene fer vrednosti priznavati u dobiti ili gubitku za razdoblje u kojem se promena dogodila.

Pridruženo društvo je pravno lice, uključujući napovezane subjekte kao što su partnerstva u kojem ulagač ima značajan uticaj a koje nije ni zavisno društvo,niti udel u zajedničkom poduhvatu.

Konsolidovani finansijski izveštaji su finansijski izveštaji grupe koji su prezentirani kao izveštaji jedinstvenog pravnog lica.

Odvojeni finansijski izveštaji su izveštaji koje sastavlja matično društvo, ulagač u pridruženo društvo ili učesnik u zajedničkom poduhvatu u kojima se ulaganja računovodstveno evidentiraju na osnovu direktnog udela u kapitalu, a ne na osnovu iskazanog rezultata i neto imovine pravnog lica u koje je izvršeno ulaganje.

Finansijski izveštaji u kojima se primenjuje metoda udela nisu odvojeni finansijski izveštaji, niti su to finansijski izveštaji pravnog lica koje nema zavisno društvo, pridruženo društvo ili udel u zajedničkom poduhvatu.Odvojeni finansijski izveštaji koji se sastavljaju pored konsolidovanih finansijskih izveštaja, finansijskih izveštaja u kojima se ulaganja računovodstveno evidentiraju primenom metode udela i finansijskh izveštaja u kojima se udel učesnika u zajedničkom poduhvatu proporcionalno konsolidira. Odvojeni finansijski izveštaji mogu se, ali ne moraju priložiti uz te izveštaje.

[49] **www.mfin.gov.rs**
[50] **www.mfin.gov.rs**

Pravna lica su obavezna primenjivati ovaj Standard za godišnja razdoblja koja počinju na dan 1.januara.

8. PRIMERI RAČUNOVODSTVENIH EVIDENTIRANJA SPAJANJA UZ PRIPAJANJA IZMEĐU POVEZANIH ENTITETA

Slika 3.

Osvrt na visinu učešća u kapitalu matičnog entiteta u kapitalu zavisnog entiteta

Izvor: Seminar: Finansijsko izveštavanje složenih entiteta, Beograd, 17. - 18. novembar 2011

Slika 4.

Suština problema kod spajanja uz pripajanje

Izvor: Seminar: Finansijsko izveštavanje složenih entiteta, Beograd, 17. - 18. novembar 2011

Primer 1.

Matični entitet „A“ pripaja neto imovinu zavisnog entiteta „B“ osnovanog u ranijem periodu. Entiteti su primenjivali konzistentne računovodstvene politike, osim onih koje se odnose na vrednovanje nekretnina. Nekretnine zavisnog entiteta su vrednovane po modelu nabavne vrednosti, a nekretnine matičnog entiteta po modelu revalorizacije.[51]

[51] **Seminar: Finansijsko izveštavanje složenih entiteta, Beograd, 17. - 18. novembar 2011.**

Elementi	"A"	"B"	"A" posle pripajanja	Vrednosno usklađivanje	"A" posle usklađivanja
Imovina	30.000	15.000	45.000	2.500	47.500
Obaveze	18.000	10.000	28.000		28.000
Neto imovina	12.000	5.000	17.000	2.500	19.500

Vrednosno usklađivanje podrazumeva povećanje vrednosti nekretnina i priznavanje revalorizacionih rezervi u iznosu od RSD 2.500 hiljada u poslovnim knjigama entiteta „A“ kao društva sticaoca. U poslovnim knjigama zavisnog entiteta „B“ se ne evidentiraju promene po osnovu usklađivanja iako se primenjeni postupak odnosi na nekretninu koja se pre statusne promene evidentirala u njegovim poslovnim knjigama.

Primer 2.

Entitet „A“ je kupio 80% učešća u kapitalu entiteta „B“ na dan 15. mart 2011. godine po ceni od RSD 500 hiljada. Preostali deo u kapitalu od 20% pripada entitetu „C“ kao manjinskom vlasniku. Između entiteta „A“ i „B“ uspostavljen je odnos matičnog i zavisnog društva. Datum sticanja u smislu MSFI 3 je 15. mart 2011. godine. Entitet „A“ je isplatio kupoprodajnu cenu u potpunosti sa svog tekućeg računa na datum sticanja i evidentirao povećanje učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica na teret tekućeg računa.
Bilans stanja zavisnog entiteta „B“ i procenjena fer vrednost na dan 15. marta 2011. godine dati su u narednoj tabeli.[52]

[52] **Seminar: Finansijsko izveštavanje složenih entiteta, Beograd, 17. - 18. novembar 2011.**

u RSD 000

Opis	Knjigovodstvena vrednost	Fer vrednost
Zemljište	30	85
Nekretnine	100	145
Oprema	90	135
Zalihe	45	45
Potraživanja	80	80
Gotovina	110	110
Ukupna imovina	455	600
Osnovni kapital	155	
Revalorizacione rezerve	35	
Dobitak iz ranijeg perioda	50	
Neraspoređeni dobitak tekućeg perioda	10	
Obaveza prema bankama	120	120
Obaveze prema dobavljačima	85	85
Ukupan kapital i obaveze	455	
Fer vrednost neto imovine		395

U skladu sa zahtevima MSFI 3, goodwill izračunava se na osnovu parametara utvrđenih na datum sticanja. Za izračunavanje goodwill-a potrebno je utvrditi trošak sticanja i fer vrednost neto imovine stečenog entiteta „B“.

Trošak sticanja je isplaćena kupoprodajna cena u iznosu od RSD 500 hiljada. Fer vrednost neto imovine stečenog entiteta na datum sticanja koji pripada entitetu „A“ iznosi 80% od RSD 395 hiljada ili RSD 316 hiljada. Razlika između troška sticanja i fer vrednosti neto imovine koja pripada entitetu „A“ iznosi RSD 184 hiljade (RSD 500 hiljada - RSD 316 hiljada).

Utvrđeni goodwill se ne evidentira u pojedinačnim poslovnim knjigama matičnog entiteta „A“ niti u pojedinačnim poslovnim knjigama zavisnog entiteta „B“.

Osnivač matičnog entiteta „A“ doneo je odluku da se na dan 31. oktobar 2011. godine izvrši pripajanje entiteta „B“.

Bilans stanja zavisnog entiteta „B“ i procenjena fer vrednost na dan 31. oktobar 2011. godine predstavljeni su u tabeli pored.

u RSD 000

Opis	Knjigovodstvena vrednost	Fer vrednost
Zemljište	30	90
Nekretnine	95	140
Oprema	80	120
Zalihe	55	55
Potraživanja	105	105
Gotovina	100	100
Ukupna imovina	465	610
Osnovni kapital	155	
Revalorizacione rezerve	35	
Dobitak iz ranijeg perioda	50	
Neraspoređeni dobitak tekućeg perioda	50	
Obaveza prema bankama	110	110
Obaveze prema dobavljačima	65	65
Ukupan kapital i obaveze	465	
Fer vrednost neto imovine		435

U periodu od datuma sticanja do datuma pripajanja entitet „B“ je obavljao registrovane delatnosti. Promene u vrednostima pojedinih bilansnih pozicija posledica su poslovanja i sprovedenih računovodstvenih postupaka. Entitet „B“ je ostvario dobitak u poslovanju od čega dobitak od 15. marta do 31. oktobra 2011. godine iznosi RSD 40 hiljada (RSD 50 hiljada - RSD 10 hiljada). Odnos između knjigovodstvene i fer vrednosti na datum pripajanja se nije promenio u odnosu na datum sticanja.

Matični entitet „A“, vlasnik 80% kapitala, učestvuje u dobitku u iznosu od RSD 32 hiljade, a manjinskom vlasniku pripada RSD 8 hiljada. Primenom metode učešća, za iznos neto dobiti od RSD 32 hiljade, uvećava se vrednost učešća u kapitalu u pojedinačnim poslovnim knjigama matičnog entiteta „A“ u korist finansijskih prihoda. Nakon ovog evidentiranja, vrednost učešća u kapitalu zavisnog entiteta iznosi RSD 532 hiljade (RSD 500 hiljada + RSD 32 hiljade).

Pre datuma pripajanja mora se utvrditi koliko će manjinski vlasnik „C“ dobiti kapitala matičnog entiteta „A“. Fer vrednost neto imovine zavisnog entiteta „B“ na dan pripajanja iznosi RSD 435 hiljada. Manjinski vlasnik učestvuje u toj imovini sa 20%, što iznosi RSD 87 hiljada.

Na datum pripajanja u poslovnim knjigama sticaoca “A“ sprovodi se sledeće knjiženje.

Opis	Iznos	
	Duguje	Potražuje
Zemljište	90	
Nekretnine	140	
Oprema	120	
Zalihe	55	
Potraživanja	105	
Gotovina	100	
Goodwill	184	
Obaveza prema bankama		110
Obaveze prema dobavljačima		65
Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica		532
Osnovni kapital		87

Goodwill priznat u iznosu koji je utvrđen na datum sticanja; izbegnuta mogućnost da ova računovodstvena pozicija bude pod uticajem ostvarenog rezultata od datuma sticanja do datuma pripajanja

Učešće u kapitalu zavisnog entiteta „B“ koje je iskazivao matični entitet „A“ u iznosu od RSD 532 hiljade eliminisano je u potpunosti

Osnovni kapital entiteta „A“ uvećan je za RSD 87 hiljada, po osnovu instrumenata (npr. udela) izdatih manjinskom vlasniku „C“

Primer 3.

- sticanje kao u primeru 2., osim što je kupoprodajna cena RSD 150 hiljada,
- fer vrednost neto imovine je ista,
- u skladu sa zahtevima MSFI 3, prihod od povoljne kupovine izračunava se na osnovu parametara utvrđenih na datum sticanja,
- za izračunavanje prihoda od povoljne kupovine potrebno je utvrditi trošak sticanja i fer vrednost neto imovine stečenog entiteta „B“,
- trošak sticanja je isplaćena kupoprodajna cena u iznosu od RSD 150 hiljada,
- fer vrednost neto imovine stečenog entiteta na datum sticanja koji pripada entitetu „A“ iznosi 80% od RSD 395 hiljada ili RSD 316 hiljada; razlika između troška sticanja i fer vrednosti neto imovine iznosi RSD 166 hiljada (RSD 150 hiljada - RSD 316 hiljada).
- utvrđeni prihod od povoljne kupovine se ne evidentira u pojedinačnim poslovnim knjigama matičnog entiteta „A“ niti u pojedinačnim poslovnim knjigama zavisnog entiteta „B“.
- pripajanje na isti datum kao u primeru 2.,
- procenjena vrednost neto imovine entiteta koji se pripaja je ista,
- isti rezultat poslovanja je ostvaren od datuma sticanja do dana spajanja,
- matični entitet „A“, vlasnik 80% kapitala, učestvuje u dobitku u iznosu od RSD 32 hiljade, a manjinskom vlasniku pripada RSD 8 hiljada; primenom metode učešća, za iznos neto dobiti od RSD 32 hiljade, uvećava se vrednost učešća u kapitalu u pojedinačnim poslovnim knjigama matičnog entiteta „A“ u korist finansijskih prihoda; nakon ovog evidentiranja, vrednost učešća u kapitalu zavisnog entiteta iznosi RSD 182 hiljade (RSD 150 hiljada + RSD 32 hiljade),
- pre datuma pripajanja mora se utvrditi koliko će manjinski vlasnik „C“ dobiti kapitala matičnog entiteta „A“. Fer vrednost neto imovine zavisnog entiteta „B“ na dan pripajanja iznosi RSD 435 hiljada. Manjinski vlasnik učestvuje u toj imovini sa 20%, što iznosi RSD 87 hiljada. [53]

[53] **www.IEF.rs**

Na datum pripajanja u poslovnim knjigama sticaoca “A“ sprovodi se sledeće knjiženje.

Opis	Iznos	
	Duguje	Potražuje
Zemljište	90	
Nekretnine	140	
Oprema	120	
Zalihe	55	
Potraživanja	105	
Gotovina	100	
Prihod po osnovu povoljne kupovine		166
Obaveza prema bankama		110
Obaveze prema dobavljačima		65
Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica		182
Osnovni kapital		87

Prihod po osnovu povoljne kupovine priznat je u iznosu koji je utvrđen na datum sticanja pri čemu je izbegnuta mogućnost da ova računovodstvena pozicija bude pod uticajem ostvarenog rezultata od datuma sticanja sticanja do datuma pripajanja.

Učešće u kapitalu zavisnog entiteta „B“ koje je iskazivao matični entitet „A“ u iznosu od RSD 182 hiljade eliminisano je u potpunosti

Osnovni kapital entiteta „A“ uvećan je za RSD 87 hiljada, po osnovu instrumenata (npr. udela) izdatih manjinskom vlasniku „C“

9. MERDŽERI I AKVIZICIJE U OSIGURANJU

Osiguravajuća spajanja i akvizicije su poslovi koji se odvijaju u industriji osiguranja. Kada se dve kompanije spoje, čini jednu veću celinu koja bi mogla biti u stanju da bolje posluje. U zavisnosti od ekonomskih i tržišnih uslova u vreme dogovora, osiguravajuća spajanja i akvizicije se mogu ostvariti zalihama, dugom, ili gotovinom.

Konsolidacija se može javiti u različitim tipovima kompanija. Na primer, moglo bi se desiti među kompanijama koje se fokusiraju na životno osiguranje , zdravstveno osiguranje, odnosno velikih finansijskih institucija sa osiguravajućim.

Po nekad, veliko osiguravajuće društvo preuzima manje organizacije, dok nekad, dve kompanije se udružuju kako bi ojačali konkurentsku poziciju.

U nekim osiguravajućim spajanjima i akvizicijama, gubitak jedne firme je dobitak druge kompanije.Na primer, finansijski konglomerat može porasti da bude toliko veliki da obuhvata više različitih poslovnih linija, uključujući različite vrste usluga osiguranja. Ako jedna od tih podela nije osnovni fokus, matično preduzeće može da odluči da proda biznis. Druga osiguravajuća kompanija koja je zainteresovana za posao koji se prodaje može da stekne i ojača svoj fokus i industrijsku poziciju. Zauzvrat, veći finansijski entitet može koristiti prihode od otuđenja i da investira u modernizovanju poslovanja.

Osiguravači ponekad reaguju na sličan način, na osnovu ekonomskih uslova. Takođe, politički i zakonodavni zahtevi utiču na spajanja i akvizicije u osiguranju. Vlada zahteva da osiguravajuća društva održavaju određeni nivo likvidnosti, odnosno kapital u odnosu na obaveze, tako da se osiguraniku izmire obaveze. Kompanije koje imaju slabi bilans ne mogu zadovoljiti standard solventnosti i mogu biti mete za osiguranje spajanja i akvizicija.

Drugi faktor koji može da utiče na spajanja i akvizicije osiguranja je berza. Rast cena akcija uz solidnu ekonomiju i gotovine na bilansu su znaci dobrog finansijskog osiguranja firme. Ova snažna pozicija može dovesti osiguravajuću kompaniju u poziciju u kojoj se traži da raste uz pripajanje.

9.1. Broj spajanja i akvizicija u osiguranju 2010/2011.godine

Broj spajanja i akvizicija (M & A) između osiguravajućih društava su realizovani u toku 2011, u pokušaju da ojačaju poslovne aktivnosti. Ovi događaji su se dogodili, kao posledica osiguravača da poveća profitabilnost i prodre na nova tržišta. Realizacijom M & A planirano je poboljšanje u kvalitetu i asortiman usluga koje se mogu pružiti klijentima.

Apetit za spajanja i akvizicije u okviru globalne industrije osiguranja je ponovo aktiviran u poslednjih 18 meseci. Ove aktivnosti su se desili u vreme globalne finansijske krize - koja je započela u 2007/2008; finansijske krize poreklom iz SAD-a, koja se proširila širom sveta.

U zapadnoj hemisferi još se oseća uticaj finansijske nestabilnosti. Krajem 2010, rast je bio fokusiran na Aziju, Latinsku Ameriku i Bliski istok, ovi regioni su se pojavili brže od recesije nego uspostavljena tržišta u Severnoj Americi i Zapadnoj Evropa. Azija - naročito Kina i Indija - postale su ključne za industriju osiguranja.[54]

Dok SAD i zapadnoevropske zemlje pate od uticaja mera štednje, glavna reforma države može biti korisna za privatni sektor osiguravača. Postoji očekivanje da se stanovništvo prebaci na privatno osiguranje u što većem broju. Finansiranje države zdravstva i zdravstvenih usluga u privatnim ustanovama može biti usvojeno u zemljama kao što je Velika Britanija.

Pored mogućnosti za privatne osiguravača u zapadnim zemljama može proisteći i pokušaj da se ispravi procenjeni manjak u iznosu od triliona dolara u penzionom i štednom sektoru u tim državama.

Na tržištima u Aziji i Latinskoj Americi, povećanje bogatstva velikih populacija je rezultiralo zahtevima za širok spektar proizvoda osiguranja. Osiguravajuće kompanije su spremne da prodru na tržište za mikro-osiguranja, koji se procenjuje da vredi oko US $ 40 milijardi (£ 26 milijardi: € 30 milijardi evra). Izveštaj izdat od strane Švajcarske reosiguravajuće kuće u decembru 2011. Istakao je potencijalnu tražnju za mikro-osiguranjem prvenstveno za niska primanja stanovništva u Aziji, Latinskoj Americi i Africi. Tržište se procenjuje na 4 milijarde.

Skorašnja spajanja i akvizicije u industriji osiguranja pokazuju da kombinacija multi-nacionalnih i lokalnih osiguravača dobro koristiti ove funkcije:[55]

[54] **INTERNATIONAL INSURANCE AND HEALTHCARE INDUSTRY NEWS, 22. 12. 2010.**
[55] **Isto delo**

* Rezolucija doo Bupa's Health Assurance je stekla u poslovanju 164 miliona američkih dolara (102 miliona funti 122 miliona dolara). Kao deo strategije rezolucija doo je izgradila značajan udeo na tržištu u Velikoj Britaniji. Kompanija životnog osiguranja je postigla sporazum sa BUPA. Ovo poboljšava prethodne akvizicije Clive Cowdrey formirane kompanije - Rezolucija doo - i prati kupovinu u 2009 do 3,04 milijardi evra (1,9 £: € 2,28 milijardi evra), i (4,4 milijarde dolara (£ 2,75 milijardi: € 3,3 milijardi).

* U Velikoj Britaniji multinacionalno osiguranje ad Aviva plc je nedavno sklopilo sporazum sa PT Asuransi Wahana Tata za kupovinu 60% udela PT Asuransi Winterthur Life Indonesia (WLI). Ovo je prvi put da je Aviva ušla u Indonezijsko tržište osiguranja. Kada posao bude završen i indonežanski regulatorni daju saglasnost za poduhvat, Winterthur Life će biti preimenovan u PT Asuransi Aviva Indonesia. Aviva takođe posluje u Kini, Hong Kongu, Indiji, Koreji, Šri Lanki, Singapuru, Tajvanu, Maleziji i Australiji. PT Asuransi Winterthur Life Indonesia je jedna od tri najveće Indonežanska davalaca zdravstvenih osiguranja i ima bruto aktivu od oko US $ 22,7 miliona dolara (14,5 £ miliona: € 17,2 miliona), upravljanje penzionim fondovima u vrednosti od US $ 63 miliona (£ 40 miliona: € 48 miliona).

* Inauguracija MaxBupa u februaru 2010 pokriva zajednički poduhvat između lokalnog indijskog osiguravača Max Indije i globalnog osiguravača BUPA, sa početnim mrežom filijala u šest glavnih gradskih oblasti - Delhi, Mumbaj, Bangaloru, Hajderabad, Pune i Čenaj.

* China Everbright je formirala zajedničko preduzeće sa kanadskom kompanijom Sun Life u 2002. I nastala je nova kompanija - Sun Life Everbright . Partnerstvo sadrži 18 kancelarija u Kini. Usvojeno rekonstruiranje Sun Life Everbright u 2010 omogućava dodatnim investitorima da kupuju akcije u zajedničkom preduzeću, koje će se na kraju pretvoriti u kompaniju u potpunom vlasništvu kineskog entiteta, a kanadski Sun Life će nastaviti da pruža upravljačke i aktuarske usluge.

* BNP Paribas je ušao u zajednički poduhvat sa Taiwan Cooperative Bank u aprilu 2010 - Split 49%, respektivno 51% - u cilju prodaje širokog asortimana proizvoda životnog osiguranja. Zajednički poduhvat, nazvan BNP Paribas Assurance TCB Life Insurance Co, koristi 300 filijala sa smernicama da se distribuiraju kupcima u teškom Tajvanskom tržištu osiguranja.

* Danska investiciona banka FIH Erhvervsbank (FIH) je preuzeta od strane konzorcijuma koji uključuje danske kompanije ATP PFA PENSION, CPDivig i Švedskog

osiguravača Folksam, posao vredan US $ 879 miliona (€ 567 miliona: € 670 miliona) razrešava FIH obaveze nastale po prethodnom preuzimanje Icelandic bank Kaupthing..

* London osiguranje, Brit Insurance preporučuje prihvatanje jedne ponude od strane privatnih grupa kapitala Apolo Globalna menadžment i CVC Capital Partners. Brit Insurance - koje je specijalizovano za osiguranje I reosiguranje - je odlučila da preporuči svojim akcionarima prihvatanje ponude od strane Apolo menadžment i CVC Capital Partners. Ponuda je procenjena na 1,3 milijarde dolara (£ 850 miliona: € 900 miliona), sa potencijalom za dalji rrast od 2,3% .

* U Nemačkoj glavni osiguravač Allianz preuzeo je kontrolu nad Allianz Seguros svoju brazilsku filijalu u januaru 2010, kada je kupio preostalih 14 odsto kompanija iz Ita'u Unibanco. Preuzimanje će obezbediti Allianz pristup bruto premije od oko US $ 905 miliona ((£ 584 miliona: € 689 miliona) godišnje, pre svega u imovinskom I u osiguranju od nesrećnog slučaja.

* Cirih Insurance Co Ltd, filijala Zurich Financial Services AG, švajcarska osiguravajuća kompanija, najavila je kupovinu Compagnie Libanaise D'uveravanja (CLA) ,koja je u privatnom vlasništvu Libanski osiguravajućeg društvo osnovanog 1951, sa ograncima u Ujedinjenim Arapskim Emirati, Kuvajtu i Omanu. Zurich Financial Services Group je takođe najavio da je sklopio sporazum sa svojim španskim partnerima Unnim da im proda svoj udeo od 50 odsto u životnom osiguranju.Odluka da proda svoj udeo španskom osiguranja ima za cilj spajanje između Caika Sabadell, Caika Terrassa i Caika Manlieu i da formira Caika d'Estalvis Unio de Caikes de Manlleu, Sabadel sam Terasa - takođe poznat kao Unnim.

9.2. Aktuelni primeri iz prakse Srbije - spajanja i pripajanja

Merdžeri (spajanja) i akvizicije (pripajanja) najvažniji su razvojni faktor zemalja u tranziciji, pa i Srbije. U Srbiji je rekordan broj merdžera i akvizicija ostvaren u 2005, dok je njihova vrednost dostigla maksimum u 2006. godini, kada je ostvaren priliv od 4387 milijardi dolara, pre svega zahvaljujući dolasku Telenora. Pritom treba istaći da našu zemlju karakteriše pre svega trend akvizicija. Merdžeri su mnogo više prisutni u razvijenim zemljama. Posmatrano po privrednim granama najviše akvizicija zabeleženo je u oblasti finansijskog posredovanja i saobraćaja (telekomunikacija). Najveću akviziciju u Srbiji izvršio je Telenor kupivši Mobtel 2006. godine za 1.53 milijarde evra. Druga po veličini sprovedena je 2003. kada je Swiss Philip Morris International Inc. kupio od države 66.45% udela u Duvanskoj Industriji Niš za 518 miliona evra, povećavši kasnije investicije u Srbiju do nivoa od 611 miliona evra.

Kao jedan od najuspešnijih primera stranih ulaganja u Srbiji ističe se Fiat-ovo ulaganje u Zastavu Kragujevac 2008. godine kada je osnovana kompanija Fiat Automobili Srbija u kojoj Fiat ima 67%, a Republika Srbija 33% udela. Dogovoreno je ulaganje od 300 miliona evra, pri čemu je trećinom učestvovala država. Ulaganje u Zastavu je bilo atraktivno za Fiat zbog jeftine radne snage, povoljne lokacije, gotove mreže kooperanata, ali i značajnih fiskalnih oslobođenja. Fiat se pritom obavezao da neće otpustiti nikog od blizu 4000 radnika, koliko ih je tada bilo u kompaniji. Planirano je da Fiat iz Kragujevca u naredne dve godine izvozi automobile u vrednosti od 1,5 milijardi evra godišnje, dok se od izvoza auto-komponenti očekivao prihod od još najmanje milijardu evra godišnje.

Jedno od značajnijih pripajanja u našoj zemlji bilo je i pripajanje kompanije NIS od strane ruskog Gasprom Njeft-a. 10. februara 2009. potpisan je sporazum o kupovini 51% akcijskog kapitala za 400 miliona evra. Pritom se ruska strana obavezala da će do 2012. uložiti u modernizaciju kompanije još 500 miliona evra. Predviđeno je i osnivanje dva nova zajednička preduzeća za gradnju gasovoda i podzemno skladište gasa "Banatski Dvor". Gasprom Njeft je ove godine isplatio i poslednju ratu u kupovini, I nakon otkupa akcija od manjinskih akcionara, njegov udeo u NIS-u iznosi 56,15%.

Veće investicije u prehrambenom sektoru izvršio je Heineken, kupivši tri srpske pivare i PepsiCo, kupivši Marbo Produkt.

Ipak, najviše primera spajanja i pripajanja u domćoj praksi nalazimo u bankarskom sektoru. Od 47 banaka koje su poslovale na tržištu Srbije pre akvizicija danas posluje 34. Pritom treba očekivati dalji pad broja banaka. Do sada je smanjenje broja banaka bilo

posledica akvizicija, a ubuduće će motiv biti zadržavanje tržišne pozicije i povećanje učešća. U procesu privatizacije država je prodavala svoje pakete akcija koje je stekla po osnovu konverzije obaveza banaka prema poveriocima Londonskog i Pariskog kluba, i konverzije obaveza po osnovu stare devizne štednje građana. Ovde su predstavljeni tek neki od brojnih primera akvizicija banaka u Srbiji.[56]

Najveće preuzimanje u domaćem bankarstvu do danas ostvarila je National Bank of Greece (NBG) kada je 2006. godine kupila Vojvođansku banku a.d. Novi Sad za 385 miliona evra. Za akviziciju Vojvođanske banke bilo je zainteresovano 11 banaka. Uprokos velikim razlikama u organizacionoj strukturi i marketinškim aktivnostima, banke su uspešno nastavile zajedničko poslovanje. Pritom je Vojvođanska banka zadržala svoj naziv. Ta odluka je doneta iz marketinških razloga, kako bi se sačuvali postojeći klijenti.

Jedan od važnijih primera je i banka Intesa Sanpaolo koja je ušla na srpsko tržište 2005. godine pripojivši Delta banku (90% udela plus jedna akcija) za 462 miliona evra. Proces privatizacije u bankarskom sektoru inače je dosta loše sproveden, tako da se procenjuje da je Srbija u njemu izgubila oko 800 miliona evra. Međutim, prodaja Delta banke se, posle prodaje Vojvođanske banke, smatra jednom od najuspešnijih. Grupacija Intesa Sanpaolo 1. januara 2008. pripojila je i Panonsku banku kupivši 87,39% akcijskog kapitala za 140 miliona evra, čime je dodatno učvrstila tržišnu poziciju vodeće banke u Srbiji.

Nova ljubljanska banka (NLB), najveća slovenačka banka, specifična je po tome što je izvršila i akviziciju I merdžer na srpskom tržištu. Prvo je u julu 2005. kupila 98,43% akcijskog kapitala Continental banke, Novi Sad za 49,5 miliona eura. Potom su se NLB Continantal banka Novi Sad i NLB LHB banka Beograd spojile i od 1. januara 2009. nose zajednički naziv NLB banka Beograd, poslujući kao banka univerzalnog tipa.

Pojedine banke vršile su akviziciju putem dokapitalizacije. Tako je Credit Agricole ušao na srpsko tržište 2005. godine dokapitalizacijom Meridian banke a.d. Novi Sad, koja je bila 100% u privatnom vlasništvu I pre akvizicije. Credit Agricole je na ovaj način stekao 71% akcija, da bi godinu dana kasnije, otkupom preostalog paketa akcija od manjinskih akcionara postao jedini vlasnik ove banke. Na isti način je i Pireus banka preuzela Atlas banku.

OTP banka iz Budimpešte izvršila je akviziciju čak tri srpske banke: Niške banke (za koju se u početku pominjala cifra od 75 miliona evra, potom 38 miliona, da bi na kraju

[56] **www.ipf.rs**

bila prodata za 14,21 miliona evra), potom Kulske banke za 118,6 miliona evra i Zepter banke za oko 32 miliona evra. Međutim, i pored toga OTP banka danas zauzima svega 3% srpskog bankarskog tržišta.

Eurobank EFG je preuzela Postbank a.d. Beograd marta 2003. godine. Grupa je, od marta meseca 2006. godine postala i vlasnik Nacionalne Štedionice a.d. Beograd. Ova privatizacija je danas na listi 24 sporne privatizacije, čije preispitivanje zahteva Evropska komisija.

Akvizicije su ključni faktor razvoja tržišta osiguranja u Srbiji, koje je i pored dosadašnjih ulaganja još uvek prilično nerazvijeno. Osiguravajuća kuća UNIQA ušla je na srpsko tržište krajem 2006. godine kupovinom 80% kapitala Zepter osiguranja, koje je u tom momentu činilo oko 35% domaćeg tržišta. Polovinom 2007. godine slovenački Triglav kupio je 95% beogradskog Kopaonik osiguranja. Krajem 2011. prodato je 83,3% kapitala osiguravajućeg društva DDOR Novi Sad italijanskoj osiguravajućoj kući Fondiaria SAI.

Međutim, postoje i primeri akvizicija koje su sprovele srpske kompanije. Tako je Telekom Srbije 2007. godine kupio 65% državnog kapitala u Telekomu Srpske za 646 miliona evra. Takođe, 2008. je srpska kompanija Komtrejd preuzela slovenačku kompaniju Hermes Softlab u transakciji vrednoj 40 miliona evra. Ovu transakciju finansirala je i Uni Credit banka, čime je postala manjinski vlasnik novonastale grupacije (21% akcijskog kapitala). U pitanju je sada najveća grupacija u jugoistočnoj Evropi u svojoj oblasti, sa 1600 zaposlenih i godišnjim prihodom od 300 miliona evra.

Primetno je da je najveći udeo spajanja i pripajanja u Srbiji do sada bio u uslužnom sektoru, a to ne dovodi ni do razvoja novih tehnologija ni do povećanja proizvodnog potencijala i izvoza, ni do porasta zaposlenosti. Naprotiv, dovodi do smanjenja zaposlenosti. Od ovakvih akvizicija najviše koristi ima sam akvizitor koji dobija novo tržište i nove klijente, dok se korist za stanovništvo ogleda najviše u povećanoj slobodi izbora u korišćenju usluga. Stoga je neophodno dalje raditi na privlačenju stranih investitora pre svega u proizvodnom sektoru.

9.3. Merdžeri i akvizicije u osiguranju imovine i u osiguranju od nesrećnog slučaja

Tabela 2.

Pet najvećih osiguravajućih spajanja i akvizicija 2010 god.($ u milionima)

Kupac	Target	Vrednost transakcije
Fairfax Financial Holdings Ltd. (Canada)	Zenith National Insurance Corp.	$1,439
QBE Insurance Group Ltd. (Australia)	NAU Country Insurance Co.	565
The Doctors Co.	American Physicians Capital, Inc.	386
CNA Financial Corp.	CNA Surety Corp.	375
The Travelers Cos.	J. Malucelli Participaceos em Seguros e Resseguros (Brazil)	370

Izvor: Jerry Theodorou, 2011., Property-Casualty Insurance Mergers & Acquisitions: Deals and Drivers

Tabela 1 pokazuje pet najvećih osiguravajućih spajanja i akvizicija 2010 god. u osiguranju imovine i u osiguranju od nesrećnog slučaja. Najveću transakciju od $ 1. 439 ostvarilo je Kanadsko društvo Fairfax Financial Holdings Ltd. kupovinom Zenith National Insurance Corp. , dok je najmanja transakcija iznosila $ 370. u 2010 godini.

Tabela 3.

Pet najvećih M&A Transakcija 2006 - 2009 ($ u bilionima)

Najavljena vrednost		Najavljena vrednost	
2006		2008	
Cerberus/GMAC	14.0	Liberty Mutual/Safeco	6.2
Berkshire/Equitas	7.0	Tokio/Philadelphia	4.7
QBE/Praetorian	0.8	Gen Re/Comm Casualty	0.8
TWG/Aon Warranty	0.7	Munich Re/HSB	0.7
Elara/Direct Holdings	0.6	Assured Guar/Fin. Security	0.7
2007		2009	
Liberty Mutual/Ohio Casualty	2.7	Zurich/21st Cent	1.9
MAPFRE/Commerce	2.2	Fairfax/Odyssey Re	1.0
Munich Re/Midland	1.3	Med Prof/FinCor	0.2
QBE//Winterthur	1.2	Tower/Sp UW Alliance	0.1
Alfa Mutual/Alfa	0.8	Emerging Cap/Nouvelle	0.05

Izvor: Jerry Theodorou, 2011., Property-Casualty Insurance Mergers & Acquisitions: Deals and Drivers

Tabela 2 prikazuje najveće transakcije merdžera i akvizicije u periodu od 2006. do 2009. godine. Najveća transakcija ostavrena je u 2006. godini od 14.0 biliona, dok je najmanja transakcija ostvarena 2009.-te godine od 1.9 biliona.

Tabela 4.

Osiguranje SAD najavljena spajanja i akvizicije u 2010.

Sticalac	Target	Vrednost
Fairfax Financial Holdings Ltd. (Canada) QBE	Zenith National Insurance Corp. NAU	$1,440
Insurance Group Ltd. (Australia) The Doctors Co.	Country Insurance Co.	565
CAN Financial Corp.	American Physicians Capital, Inc. CNA	386
The Travelers Cos.	Surety Corp.	375
Old Republic International Corp. TIG	J. Malucelli ,	370
Insurance Co.	PMA Capital Corp.	365
Fairfax Financial Holdings Ltd.	General Fidelity Insurance Co.	350
QBE Insurance Group Ltd. (Australia)	First Mercury Financial Corp.	294
ProSight Specialty Insurance Holdings, Inc.	RenRe U.S. operations, incl Agro National NYMAGIC, Inc.	275
ProAssurance Corp.	AmericanPhysiciansService Group, Inc. Mercer	230
United Fire & Casualty Tower	Insurance Group	220
Group, Inc.	OneBeacon personal lines division	191
RLI Corp.	Contractors Bonding Insurance Co.	180
Chartis	Fuji Fire and Marine Insurance Co., Ltd. FirstComp	137
Markel Corp.	Insurance Co.	147
National Interstate Insurance Co.	Vanliner Insurance Co.	135

Izvor: Jerry Theodorou, 2011., Property-Casualty Insurance Mergers & Acquisitions: Deals and Drivers

Tabela 3 nam pokazuje najavljena spajanja i akvizicije u osiguranju u 2010. Godini u SAD. Najavljene vrednosti veće su od 100 miliona $. Spajanje i akvizicije odnose se na imovinski sektor osiguranja. Najveća transakcija je iznosila 1.440$, a najmanja 135$.

10. KONSOLIDACIJA U OSIGURANJU - REGIONALNI LIDERI

Uzroci konsolidacije:

- Nove vrste osiguranja
- Nova tržišta
- Jačanje tržišne snage na postojećim tržištima
- Smanjenje troškova (operativnih i fiksnih)
- Solvency II

Posledice:

- Veća tržišna koncentracija – manja konkurencija
- Interna organizaciona kompleksnost

U 2010. godini

- 721 transakcija
- Ukupna vrednost 79,2 milijarde dolara
- Predviđanja pozitivna – rast usled
- Niskih premija osiguranja
- Relativno niske vrednosti akcija osiguravača

Konsolidacija regionalni lideri:[57]

Dunav osiguranje (sedište – Srbija)

- "Dunav Re“
- DUNAV društvo za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom a.d.
- DUNAV Stockbroker
- „DUNAV AUTO“ D.O.O.
- „Dunav osiguranje“ a.d. Banja Luka

Triglav grupa (sedište – Slovenija)

- Pozavarovalnica Triglav RE, d.d.
- Triglav, Zdravstvena zavarovalnica, d.d.
- Triglav osiguranje, d.d.,

[57] **Prof. dr Boris Marović (2011.), ppt prezentacija, INTEGRACIONI PROCESI U SEKTORU OSIGURANJA**

— Triglav Pojišťovna, a.s., Brno

— Lovćen osiguranje, a.d.

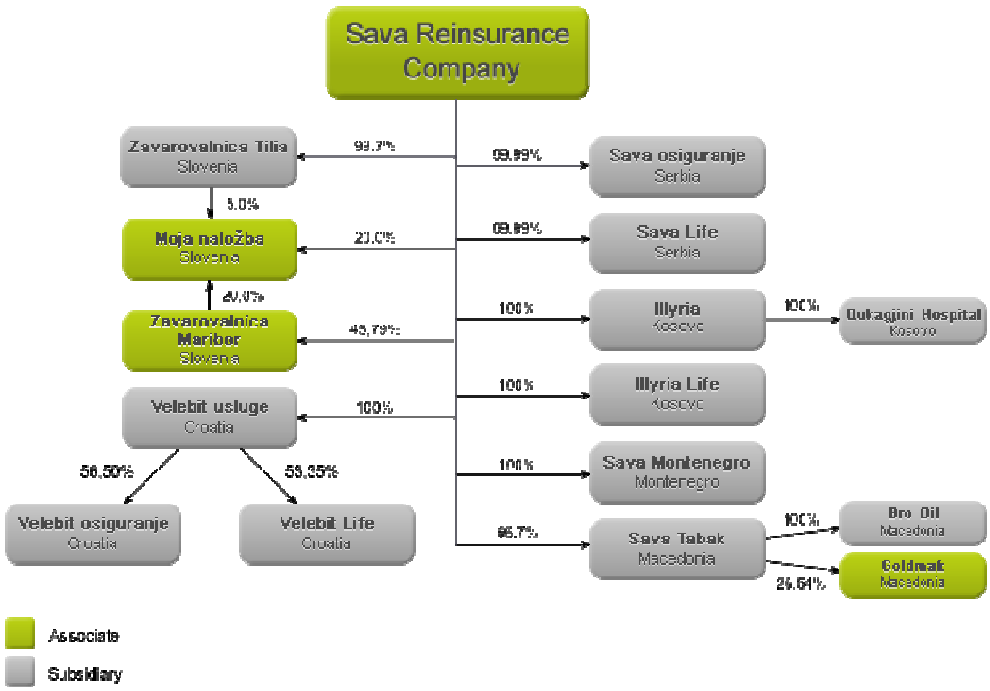
— Triglav BH Osiguranje d.d., Sarajevo

— Triglav Kopaonik osiguranje a.d.o.

— Triglav Krajina Kopaonik, a.d., Banja Luka

— Vardar Osiguruvanje a.d.

— Slika 5.

Izvor: Prof. dr Boris Marović (2011.), ppt prezentacija, INTEGRACIONI PROCESI U SEKTORU OSIGURANJA

Slika 5 predstavlja konsolidaciju regionalnih lidera (Srbija, Crna Gora, Makedonija, Slovenija, Hrvatska) reosiguravajuće kompanije Sava na čelu kao i njenih podružnica i procenat vlasništva.

Croatia osiguranje (sedište – Hrvatska)

- CROATIA Lloyd d.d. Zagreb
- CROATIA leasing d.d. Zagreb
- CROATIA zdravstveno osiguranje d.d. Zagreb
- PBZ CROATIA osiguranje d.d. Zagreb
- CROATIA osiguranje mir. društvo d.o.o. Zagreb
- CROATIA - TEHNIČKI PREGLEDI d.o.o. Zagreb
- SLAVONIJATRANS - TEH.PREGLEDI d.o.o. Slavonski brod
- HERZ d.d. Požega
- CROATIA osiguranje d.d. Ljubuški
- CROATIA osiguranje - ŽIVOT a.d. Skopje
- CROATIA osiguranje - NEŽIVOT a.d. Skopje
- MILENIJUM osiguranje a.d.o. Beograd
- CROATIA Sigurimi s.a. Priština.

ZAKLJUČAK

Za osiguranje je karakteristična izražena zakonska regulativa s obzirom na njegovu „kapitalnu ulogu“ u društvu. To se odnosi takođe i na regulisanje i sastavljanje finansijskih izveštaja. Sastavljaju se posebno računovodstveni izveštaji prema Opšteprihvaćenim računovodstvenim principima: bilans stanja, bilans uspeham bilans tokova gotovine. Sadržina i forma bilansa stanja, bilansa uspeha i izveštaja o tokovima novčanih sredstava osiguravajućih kompanija su prilagođeni samoj prirodi osiguranja. U strukturi aktive bilansa stanja zapaženo je mesto investicija. Strukturu pasive bilansa stanja čine: obaveze prema osiguranicima i druge obaveze. U bilansu uspeha se posebno prikazuju profiti iz osiguranja, ukupan profit pre oporezivanja i profit posle oporezivanja, kao i njegova sama raspodela. Izveštaj o tokovima novčanih sredstava pruža potpuniji uvid u likvidnost osiguravajućih kompanija.

Primena Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (MSFI) u poslovnoj situaciji može imati presudan uticaj na finansijske rezultate i položaj dela ili cele firme. MSFI daju državnim službenicima, upravama preduzeća, menadžerima ili finansijskim analitičarima bez velikog predznanja iz računovodstva alate potrebne za učestvovanje u raspravama i donošenju odluka ključnih za prihvatanje i primenu finansijskih izveštaja svojih firmi, odnosno finansijskih izveštaja državnih sektora.

Samo jedan od međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja se odnosi direktno na oblast osiguranja – standard broj 4 koji je posvećen ugovorima o osiguranju. Taj standard obuhvata nekoliko tema od kojih su najvažnije: klasifikacija ugovora o osiguranju, test adekvatnosti obaveza i obelodanjivanja.

Osnovni finansijski ciljevi osiguravajućih kompanija su: solventnost, likvidnost, profitabilnost. Razvijen je poseban sistem pokazatelja za analizu i ocenu performansi osiguravajućih kompanija.

Za naše osiguravajuće kompanije je karakteristično prema izvršenoj empirijskoj analizi na bazi raspoloživih podataka zvanične statistike, veoma niska profitabilnost . Ona je u velikoj meri rezultat sadašnjeg stanja: nestabilnost i stagnacija rasta ukupne nacionalne ekonomije.

Poznavanje prikazanih specifičnosti računovodstva i finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija u ovom radu je ključna pretpostavka uspešnog menadžmenta osiguranja kao i efikasne eksterne revizije. Osiguravajuće kompanije moraju takođe da

imaju dobar sistem interne kontrole koja se stara o sprovođenju definisane poslovne politike, očuvanju imovine i analizi performansi filijala.

Sektor osiguranja ima značajan uticaj na ekonomski i privredni razvoj države. Tržište osiguranja u Srbiji spada u grupu tržišta u razvoju sa značajnim potencijalima pre svega u segmentu životnog osiguranja i u narednim godinama se očekuje veoma dinamičan rast ovog sektora.

Kada menadžment definiše kao cilj rast preduzeća, neophodno je da se opredeli za strategiju kojom će se ovaj cilj postići. Preduzeće može birati između organskog i eksternog rasta. Strategija eksternog rasta se implementira kroz spajanje i pripajanje preduzeća. Reč je o ekonomskom događaju kojim se dramatično menja ne samo veličina preduzeća, već i njegova struktura i sadržina poslovanja. Osim za preduzeće, tj. njegove vlasnike, poslovne kombinacije imaju značajne efekte i za privrede u kojima se spajanja i preuzimanja vrše, u smislu da doprinose njihovom razvoju. Reč je o strategijama kojima se vrši restrukturiranje preduzeća, a koje sa sobom povlače izuzetno kompleksna pitanja u poslovnom, finansijskom i domenu računovodstvenog obuhvatanja.

Izveštavanje o ishodu poslovne kombinacije važno je za korisnike finansijskih izveštaja kako bi mogli da procene prirodu i finansijske efekte poslovnih kombinacija i istovremeno predvide buduće performanse novoformiranog entiteta u slučaju merdžera, odnosno prosperitet preduzeća koje je izvršilo preuzimanje kod operacije akvizicije. Da bi finansijski izveštaji bili korisni za navedene svrhe, MSFI-3 Poslovne kombinacije zahteva obelodanjivanje troškova kombinacije i objašnjenje sastavnih komponenti. Takođe se zahteva da se obelodane iznosi koji su pripisani pojedinim stavkama imovine i obaveza. Preduzeće koje vrši preuzimanje mora izvršiti i adekvatna obelodanjivanja u vezi goodwill-a.

Tokom proteklih decenija, industrija osiguranja je doživela talas spajanja i akvizicije. Tradicionalno, industrija osiguranja je poznata po svojoj visokoj ceni distributivnog sistema i nedostatka cenovne konkurencije, ali se osiguravači sve više suočavaju sa intenzivnijom konkurencijom kao što su banke, investicioni fondovi, i investicione firme. Konkurencija motivise osiguravača da traže načine za smanjenje troškova. Tehnološki napredak u prodaji, cenama, uslugama su primorali osiguravače da postanu inovativni i relativno visoki fiksni troškovi novih sistema mogu uticati na minimalnu efikasnu skalu u industriji.

Ovi događaji ukazuju da finansijska sinergija i potencijalna efikasnost može da obezbedi veliki motiv za spajanja i akvizicije u osiguranju, povećanje efikasnosti ciljne firme i / ili kombinovano spajanje entiteta.

Opšti zaključak je da su spajanja i akvizicije u industriji osiguranja u najvećoj meri od strane ekonomskih održivih ciljeva i imali koristan efekat na efikasnost u industriji. Očekujemo da vidimo više konsolidaciju u budućnosti. Pored toga, konsolidacije u industriji osiguranja i dalje će biti vođena potrebom da ublaži usporavanje rasta prihoda.

LITERATURA

1. Ćirović M., Fuzije i akvizicije, Prometej, Novi Sad, 2004.
2. D. M. DePamphilis, Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities, An Integrated Approach to Process, Tools, Cases, and Solutions, Third Edition, Elsevier Academic Press, 2005.
3. Dorata N., Perez Zaldivar I., „Fair Value and Business Combinations“, Deloitte & Touche LLP, 2009.
4. Ekonomski rečnik, Centar za izdavačku delatnost, Ekonomski fakultet, Beograd 2006.
5. Elliott B, Elliott J, Financial Accounting and Reporting, Pearson Education, 2005
6. H., International Financial Reporting Standards: A Practical Guide, World Bank, 2009.
7. INTERNATIONAL INSURANCE AND HEALTHCARE INDUSTRY NEWS, 22. 12. 2010.
8. Kočović J., Šulejić P., Osiguranje, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006.
9. Kotler P., Marketing menađment, DATA STATUS, Beograd 2006.
10. Krčadinac Slović I., Revizija u osiguranju, Fineks, Beograd, 2004.
11. Lukić R., Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006.
12. M. A. Hitt, R. D. Ireland, R. E. Hoskisson, Strategic Managenemt, Competitiveness and Globalisation,Thomson South-Western, 2003
13. Marović B. (2011.), ppt prezentacija, INTEGRACIONI PROCESI U SEKTORU OSIGURANJA
14. Michael E.S. Frankel, Mergers and Acquisitions Basics: The Key steps of Acquisitions, Divestitures and Investments, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2005
15. Miljević M., Metodologija naučnog rada, Filozofski fakultet – Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pale, 2007.
16. Miljević M., Poslovna etika i komuniciranje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.

17. Miloradić J., Osiguranje, Sremska Kamenica, 2006.
18. Mrkšić D., Žarković N., Upravljanje organizacijama za osiguranje i reosiguranje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
19. Njegomir V., Osiguranje, Ortomedics book, Beograd, 2011.
20. P. A. Gaughan, Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructurings, Third Edition, John Wiley & Sons, Inc., New York, 2002.
21. Renovica R., Tehnologija osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.
22. Shalev R., „The Information Conternt od Business Combination Disclosure Level“, The Accounting Review, Vol- 84, No. 1, 2009.
23. Stiglitz J. E., Ekonomija javnog sektora (prevod s engleskog), Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.
24. Vaughan E., Vaughan T., Osnove osiguranja i upravljanje rizicima, MATE, Zagreb, 2002.
25. Vujović R., Upravljanje rizicima i osiguranje, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009.
26. Žarković N., Ekonomika osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.

Neautorizovani izvori:

27. Zakon o osiguranju imovine i lica, Službeni glasnik RS br. 55/2004
28. Zakon o Narodnoj banci Srbije, Službeni glasnik RS, br. 72/2003
29. Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni glasnik RS br. 46/2006

Internet izvori i adrese:

30. Web.efzg.hr
31. www.ddor.co.rs
32. www.deltagenerali.co.rs
33. www.dunav.co.rs
34. www.IEF.rs
35. www.ipf.rs
36. www.kombeg.org.rs

37. www.mfin.gov.rs
38. www.mfin.gov.rs
39. www.nbs.rs
40. www.osigurajtese.rs
41. www.osiguranje.org.rs
42. www.sec.gov.rs
43. www.studenti.rs

Ostalo:

44. Kočović J., ppt. prezentacija Rezerve u osiguranju – praktičan primer
45. Minić B., ppt. prezentacija Finansijski izveštaji i kontni plan osiguravajućih kompanija
46. Sektor osiguranja u Srbiji, izveštaj za 2011.
47. Sektor osiguranja u Srbiji, izveštaj za prvo tromesečje 2012.